

YOAV PELED'İN ETNO-CUMHURİYETÇİLİK KAVRAMI ÜZERİNE

Smadar Elhanan'ın (1984-1997) anısına...

Diren Çakmak*

Özet

Çalışmada, Yoav Peled'in etno-cumhuriyetçilik kavramı incelenmektedir. Peled'in siyasal düşüncesine yer verilmekte, İsrail yurttaşlık tarihini anlamaya rehberlik eden bir tipoloji olarak Peled'in çok katmanlı yurttaşlık tipolojisi açıklanmakta, tipoloji bağlamında etno-cumhuriyetçilik kavramsallaştırmasının içeriği ele alınmakta ve Peled'in gözünden etno-cumhuriyetçiliğin tarihsel sosyolojik değerlendirmesine yer verilmektedir. Çalışmada belge tarama ve içerik çözümleme araştırma yöntemleri kullanılmaktadır. Liberal, etnik-milliyetçi, cumhuriyetçi ilkelerden müteşekkil Peled'in çok katmanlı yurttaşlık tipolojisinin açıklanması, siyonizm, post-siyonizm ve neo-siyonizm tartışmalarına temas etmeyi gerektirdiğinden, çalışma siyonizm çerçevesinde yürütülen tartışmaları içermektedir. Çalışmanın önemi, Türkiye'deki siyaset bilimi literatüründe Peled'in etno-cumhuriyetçilik kavramı üzerine yapılan ilk akademik araştırma olmasıdır.

Anahtar Sözcükler: *Etno-Cumhuriyetçilik, Yurttaşlık, Etnik-Milliyetçilik, Siyonizm, Post-Siyonizm.*

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, Hitit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü. direncakmak@hitit.edu.tr

GİRİŞ

Yoav Peled¹ etno-cumhuriyetçilik kavramını İsrail siyaset bilimi literatürüne 1992’de yazdığı makaleyle kazandırmıştır. Peled İsrail’in kurulduğu 1948’den itibaren İsrail yurttaşlık tarihini anlamak için üç katmanlı bir tipoloji önermiş; İsrail yurttaşlığının, liberalizm ilkesi, etnik-milliyetçilik ilkesi ve cumhuriyetçilik ilkesi olmak üzere üç bileşeni olduğunu öne sürmüştür; İsrail yurttaşlığına, liberal ilkenin evrensellik ve insan haklarına saygı yaklaşımını, etnik-milliyetçi ilkenin Yahudi özgüllüğü ve Musevi dininden olmanın ayrıcalığını ve cumhuriyetçi ilkenin siyonizmin meşruiyetini kattığını iddia etmiştir. İsrail Devleti’nin kurucu düşüncesinin etno-cumhuriyetçilikte ifadesini bulan Mamlakhtiyut (işçi siyonizmi cumhuriyetçiliği) düşüncesi olduğunu, neo-liberal iktisat politikalarının uygulanmasıyla, İsrail yurttaşlığını oluşturan üç ilkeden cumhuriyetçi ilkenin geri plana düştüğünü ve liberal ilkenin öne çıktığını, bunun sonucu olarak etno-cumhuriyetçi politikaların tasfiye sürecine girdiğini öne süren Peled, İsrail kurucu düşüncesinin yeni tanımının yapılması gerektiğini düşünür.

Peled’in etno-cumhuriyetçilik kavramsallaştırması yaptığı 1992’deki makalesinden önce, İsrail’deki Doğu Yahudilerinin (Mizrahi) iktisadi, siyasi ve toplumsal sistemdeki ötekiye oluşturduğunu iddia ettiği 1990’daki makalesinde İsrail yurttaşlığının hiyerarşik yapısına dair erken çözümlemelere yer verdiğini görmek mümkündür.² Ancak bu, etno-cumhuriyetçilik kavramının içeriğini açıkladığı ilk yıl olan 1992’yi esas almayı yanlış kılmamaktadır. Peled’in kavramsallaştırmasının

¹ Tel Aviv Üniversitesi G.H.Gordon Toplum Bilimleri Fakültesi Siyaset Bilimi Bölümü (Tel Aviv-İsrail) öğretim üyesi Prof. Dr. Yoav Peled’e etno-cumhuriyetçilik kavramını anlamama yardım ettiği ve bana zaman ayırdığı için teşekkür ederim.

² Yoav Peled, “Ethnic Exclusionism in the Periphery: The Case of Oriental Jews in Israel’s Development Towns”, *Ethnic and Racial Studies*, sayı: 3/3, 1990, s. 345-367.

Smooha'nın³ etnik demokrasiyi ve Yiftachel'in⁴ etnokrasiyi kavramsallaştırdığı zamana denk düşmesi ise tesadüf değildir. Filistin sorununun çözümüne yönelik başlatılan Oslo Barış Süreci'nin mimarlarından Shimon Peres'in "*The New Middle East*" kitabının 1993'te yayımlandığı akla gelirse⁵, İsrail iç ve dış siyasetini bir arada okumak ve Yeni İsrail hayali kurmak bakımından, Peled'in Peres'le benzerliği olduğunu da söylemek mümkündür. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve SSCB'nin çözülmesiyle, Rusya'dan bir milyona yakın Yahudi'nin İsrail'e göçmesi, 1980'lerin ortasında ilk dalga ve 1990'ların başında ikinci dalga olarak Etiyopya'dan Yahudi göçü, 1987-1993 yıllarında Birinci İntifada'nın yaşanması, 1994'te Filistin Özerk Yönetimi'nin kurulması ve 22. Arap devleti olarak bağımsızlığa hazırlanması,⁶ İsrail toplumunun % 20'sini oluşturan İsrail yurttaşları Arapların kendilerini Filistin Arap ulusunun parçası saymaya başlamaları, *Beyaz Yahudi* olarak nitelendirilebilecek Batı Yahudilerinin (Aşkenazi) küresel ekonomiyle bütünleşmeleri

³ Sammy Smooha, "Minority Status in an Ethnic Democracy: The Status of Arab Minority in Israel", *Ethnic and Racial Studies*, sayı: 13/3, 1990, s. 389-413. Smooha "*etnik demokrasi*" kavramını ilk kez 1990'da kullanmış olmakla birlikte, etnik demokrasi kuramsallaştırmasının olgun haline 1997 yılındaki makalesiyle ulaşmıştır. Sammy Smooha, "Ethnic Democracy: Israel as an Archetype", *Israel Studies*, sayı: 2/2, 1997, s. 198-241.

⁴ Oren Yiftachel, "Israeli Society and Jewish-Palestinian Reconciliation: Ethnocracy and Its Territorial Contradictions", *Middle East Journal*, sayı: 51/4, 1997, s. 505-519. Yiftachel, 1992'de etnik demokrasi üzerine makale yazmış, süreç içinde "*etnokrasi*" kavramsallaştırması yapmaya koyulmuştur. Oren Yiftachel, "The Concept of Ethnic Democracy and Its Applicability Case of Israel," *Ethnic and Racial Studies*, sayı: 15/1, 1992, s. 125-136.

⁵ Shimon Peres, *The New Middle East*, Henry Holt, New York, 1993. Peres, İsrail'in 9. cumhurbaşkanlığını yapmıştır. Oslo Barış görüşmelerinde, İsrail dışişleri bakanıdır. Cumhurbaşkanlığı görevi sonrasında, 1996'da kurduğu "*The Peres Center for Peace*" isimli sivil toplum örgütü aracılığıyla, İsrail yurttaşları Yahudiler ve Araplar arasında iletişimi güçlendirmeye dönük faaliyetlere imza atmıştır. İşçi siyonizmi hareketi içinde yetişmiş bir siyasetçi olan Peres, İsraili Arap ve Yahudi çocuklara dönük projelerle "*Yeni İsrail*" hayaline hizmet etmektedir.

⁶ Dünyada 22 Arap devleti vardır. Arap devletleri, Fas, Tunus, Cezayir, Komor, Cibuti, Yemen, Irak, Suriye, Mısır, Sudan, Lübnan, Libya, Ürdün, Moritanya, Suudi Arabistan, Somali, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Umman, Katar, Kuveyt, Bahreyn ve Filistin'dir. Dünyadaki tek Yahudi devleti İsrail'dir.

ve liberalleşmeleri, *Kara Yahudi* nitelendirilebilecek, Araplarla kültürel benzerlikler taşıyan Doğu Yahudilerinin (Mizrahi) radikalleşmeleri ve etnik-dinsel milliyetçiliğin taraftarı haline gelmeleri, Peled'in kavramsallaştırmasının tarihi arka planını oluşturmaktadır.

Etno-cumhuriyetçilik kavramsallaştırması Peled'e aittir. Bununla beraber, politik ekonomi çözümlerinin gerektirdiği durumlarda Peled'in Shafir ile ortak çalışmaları olması nedeniyle, üç katmanlı İsrail yurttaşlık tipolojisi, Peled'e ve Shafir'e birlikte mal edilmektedir. Bu yanlışlığın sebebi, Peled ve Shafir'in 2002'de birlikte yazdığı "*İsrailli Olmak*" başlıklı kitap dışındaki literatürü görmezden gelmektir.⁷ Halbuki 1992'den 2002'ye kadar Peled'in hem tek başına hem de başka yazarlarla hem de Shafir ile pek çok çalışması vardır ve bu çalışmalarında da İsrail çok katmanlı yurttaşlık tipolojisinin asıl sahibinin Peled olduğunu tespit etmek mümkündür.⁸ Shafir'in tek yaptığı çalışmalara bakıldığında⁹ da çok katmanlı yurttaşlık tipolojisinin sahibinin Peled olduğunu görmek mümkündür.

Peled'in etno-cumhuriyetçilik kavramsallaştırması, İsrail siyasal yaşamını açıklamada önemli bir kuramsal araç olarak kendini göstermektedir. Oslo Barış Süreci mimarlarından Rabin'in 1995'te Yahudi milliyetçisi Mizrahi tarafından öldürülmesi, 2000-2005 yıllarında İkinci İntifada'nın yaşanması, Filistin sorununun çözümsüzlüğünün İslamcı hareketleri radikalleşmesi, Güneydoğu Asya ve Afrika'dan İsrail'e misafir işçi gelmesinin İsrailli Araplar tarafından Araplara alternatif ucuz

⁷ Gershon Shafir & Yoav Peled, *Being Israeli: The Dynamics of Multiple Citizenship*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002.

⁸ Gershon Shafir & Yoav Peled, "Introduction: The Socioeconomic Liberalization of Israel", *The New Israel: Peacemaking & Liberalization*, (ed. G. Shafir & Y. Peled), Westview, Boulder, 2000, s. 1-13. Gershon Shafir & Yoav Peled, "Peace and Profits: The Globalization of Israeli Business and the Peace Process", (ed. G. Shafir & Y. Peled), Westview, Boulder, 2000, s. 243-264.

⁹ Gershon Shafir, *Land, Labor and the Origins of the Israeli-Palestine Conflict: 1882-1914*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989. Gershon Shafir, "Israeli Society: A Counterinterview", *Israel Studies*, sayı: 1/2, 1996, s. 189-213.

işgücü oluşturulduğu biçiminde yorumlanması, İsrail toplumsal yaşamında Yahudilik ve Musevilik kimliğinin kesişen öğeleri üzerinden tartışmalar, İkinci İntifada sonrası etnik-dinsel milliyetçiliğin yükselmesi, İsrail siyasetinde evrensellik ve özgülük, liberalizm ve devletçilik, yurttaşlık ve kandaşlık geriliminin gündemden düşmemesi, siyasal ve toplumsal liberalizm çerçevesinde anlamlandırılabilir post-siyonizm sürecine girildiği sanılmaktayken, etnik-dinsel (Yahudi-Musevi) milliyetçilik çerçevesinde anlamlandırılabilir neo-siyonizmin güçlenmesi, Peled'in İsrail yurttaşlık tipolojisinin ve bu tipoloji çerçevesinde tanımladığı etno-cumhuriyetçiliğin rehberliğinin İsrail siyasal ve toplumsal yaşamını anlamlandırmada vazgeçilmez olduğunu göstermektedir.

Çalışma üç bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde Peled'in siyasal düşüncesine yer verilecek, ikinci bölümde etno-cumhuriyetçilik kavramı açıklanacak ve üçüncü bölümde etno-cumhuriyetçiliğin Peled gözünden tarihsel sosyolojik değerlendirmesine yer verilecektir. Çalışmada belge tarama ve içerik çözümleme araştırma yöntemleri kullanılacaktır. İbranice terimler zaruret arz etmedikçe kullanılmayacak, anlam kayması endişesinin doğabileceği hallerde İbranice terime yer verilecektir. Çalışmada, Filistin sorunu, İsrail'in sınırlarının belirli olmaması, Filistin Özerk Yönetimi'nin geleceği, Filistin bağımsızlık hareketi içindeki bölünmeler gibi güncel polemiklere alet edilebilecek konulara ilişkin değerlendirme yapmaktan kaçınılacak, etno-cumhuriyetçiliğin anlaşılmasını gölgeleyebilecek tartışmaların öne çıkması engellenebilmiş olacaktır. Bununla beraber, kavramın açıklanması tarihi ve güncel olaylardan bağımsız olamayacağından, polemik yaratabilecek konulara girilmesi durumunda, İsrail tarihinden örneklere yer verilirken, İsrail resmi tarihçiliğinin, yeni tarihçiler ekolünün ve Filistinli Arap tarih yazıcılığının kullandığı terimler bir arada kullanılacak ve çalışma dilinin yansızlaştırılmasına gayret edilecektir. Çalışmada “*kolonyalizm*” yerine “*sömürgecilik*” ve “*homojen*” yerine “*türdeş*” kullanılabilir, İbranice'den Türkçe'ye tercümede “*İş Partisi*” olarak anılması gereken Haavoda, Türkçe siyaset bilimi yazınındaki yaygın kullanıma sadık kalınarak “*İşçi Partisi*” olarak anılacaktır. “*İşçi siyonizmi*

cumhuriyetçiliği” yerine Latinize edildiğinde “*Mamlakhtiyut*” sözcüğüne karşılık gelen ve “*memleketçilik*” biçiminde tercüme edilebilecek “*Mamlakhtiyut*” sözcüğü kullanılacaktır. Latinize edilen İbranice sözcüklerin kullanımı halinde, ilk kullanımda açıklama parantez içinde verilecek ve sözcüğün tekrar kullanımında parantezli kullanım yoluna gidilmeyecektir. Çalışmanın önemi, Peled’in etno-cumhuriyetçilik kavramını Türkçe siyaset bilimi yazınına kazandıran ilk çalışma olmasıdır.

PELED’İN SİYASAL DÜŞÜNCESİ

Peled kendini neo-Marksist olarak nitelendirmektedir. Çalışmalarında Marksist teoriye liberal açılım uygulayan bir yaklaşım tespit etmek mümkündür. İsrail resmi tarih yazıcılığına şüpheyle bakan Peled’in yeni tarihçiler ekolu iddialarını doğru saymaya eğilimli olduğu söylenebilir. “*Değişim, yeni ve gelecekçilik*” sözcüklerinin Peled düşüncesinde önemli ağırlığı olduğunu kaydetmek gerekir.¹⁰

Peled’in babasının İsrail ordusu generallerinden, 1948-1949 Arap-İsrail savaşında çarpışan ve 1967 savaşından iki yıl sonra ordudan ayrılmayı seçen Matti Peled (1923-1995) olduğunu, Peled’in siyasi düşüncesinin şekillenmesinde 1984-1988 yıllarında İsrail Meclisi’nde (Knesset) milletvekilliği yapan, İsrail’in 1948 topraklarına geri çekilmesi gerektiğine dair görüşleriyle tanınan Matti Peled’in etkisinin yadsınamaz

¹⁰ İsrail siyasal yaşamında “*çocuklar*” ve “*gelecek*” vurgusu merkez sol, “*baba*” ve “*geçmiş*” vurgusu merkez sağ siyaset dilinde hakimdir. Post-siyonistler gelecek vurgusu, neo-siyonistler geçmiş vurgusu yaptıklarından, post-siyonistler “*solcu*” sayılmakta ve neo-siyonistler “*sağcı*” sayılmaktadır. Peled, sol siyaset diline sahiptir. “*Post-siyonizm*” kavramının resmi doğum tarihi 13 Eylül 1993’tür. Bu tarih, İsrail adına dönemin başbakanı, işçi siyonizmi hareketinden yetişmiş Rabin (1922-1995), Filistin Kurtuluş Örgütü adına örgütün başkanı, sosyalist-milliyetçi Filistin Arap bağımsızlık hareketine mensup Arafat (1929-2004) arasında, 1993-2001 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanlığı yapan Demokrat Partili Bill Clinton nezaretinde, Washington’da Birinci Oslo Barış Antlaşması’nın imzalandığı tarihtir. Zira 13 Eylül 1993 “*Yeni İsrail*” kavramının resmi doğum günüdür.

olduğunu kaydetmek gerekir. Yoav Peled'in annesinin İsrail Bağımsızlık Bildirgesi imzacılarından Abraham Katznelson'un (1888-1956) kızı olduğu hatırlandığında, onun iç oryantalizmin mağduru olmadığı çıkarımını yapmak doğru olur. Barış eylemcisi Miko Peled'in ağabeyi ve İnternet sanatçısı olarak tanınan ve Gazze'deki Arapların yoksulluklarına dair ilginç görsel çalışmalar hazırlayan Horit Herman Peled'in eşi olmasının Peled'in siyasi duruşunun şekillenmesinde etkili olup olmadığını tespit etmek mümkün değilse de, onun, Marksist teoriye liberal açılım uygulayan bir yaklaşıma sahip olmasıyla, Horit Herman Peled'in kültürel Marksistler Walter Benjamin ve Fredric Jameson izleyicisi olması arasında ilinti kurmak olasıdır.

Yurttaşlığın bireyin devlet karşısındaki konumlanışını tarif eden statü olduğu, siyasal topluluğa üyelik ve üyesi olunan siyasal topluluğun kaderini belirlemeye katılımı içerdiği akla gelirse, yurttaşlık tartışmalarının eşitlik ve farklılık ekseninde seyir etmesinin kaçınılmaz bir durum olduğunu söylemek doğru olur. Nitekim Peled, insanlık için, medeni hakların 18. yüzyıl, siyasi hakların 19. yüzyıl, toplumsal hakların 20. yüzyıl kazanımı olmasından hareketle;¹¹ kültürel hakların¹² veya kimlik haklarının¹³ 21. yüzyıl yurttaşlık haklarına eklenmesini olağan karşılar. Ulus-devlet yurttaşlık anlayışının sonlandığı iddiasına itibar eden Peled,¹⁴ İsrail yurttaşlık tarihini anlamak için üç katmanlı tipolojisini kurgularken ve buna bağlı olarak etno-cumhuriyetçi yurttaşlık politikalarını açıklarken; evrensellik ve özgürlük, liberalizm ve devletçilik, kandaşlık ve yurttaşlık ikilemini aşmaya çalışır. İsrail siyasi, iktisadi, toplumsal

¹¹ Marshall insanlığın gelişimine göre, ilave haklar kuşağının kazanım olarak ortaya çıktığını düşünerek sınıflandırma yapar. Thomas H. Marshall, "Citizenship and Social Class", *Class Citizenship and Social Development*, (ed. T. H. Marshall), Greenwood, Westport, 1973, s. 65-122.

¹² Bryan S. Turner, kültürel hakların yeni kuşak haklardan olduğunu düşünür. Bryan S. Turner, *Citizenship: Critical Concepts*, Routledge, London, 1994.

¹³ Engin F. Işın ve Patricia K. Wood, kimlik haklarının 21. yüzyıl haklarından olduğu iddia eder. Engin F. Işın & Patricia K. Wood, *Citizenship and Identity*, Sage Publications, London, 1999.

¹⁴ Yoav Peled, "Towards a Post-Citizenship Society? A Report From the Front", *Citizenship Studies*, sayı: 11/1, 2007, s. 96.

yaşamındaki zıtlıklar dışındaki gri alanları anlamlandırmayı amaçlar.¹⁵

Sınıf mücadelesinin yerini 21. yüzyılda sınıf ilişkili mücadelelere bıraktığı görüşündeki Peled, dinsel, mezhepsel, etnik veya toplumsal cinsiyete dayalı çatışmaların sınıf ilişkili mücadeleler olduğunu düşünmektedir.¹⁶ Peled'e göre, Marksist yaklaşım çerçevesinde 21. yüzyılda klasik işçi sınıfı veya burjuva sınıfı aramak anlamsızdır ve bir biçimde ötekileştirilen kimliğe sahip insanların mücadelelerini sınıf ilişkili mücadeleler olarak görmemek yanlıştır.¹⁷ Peled sınıf ilişkili mücadeleleri sadece iktisadi açıdan ele almaz. Mücadeleleri, siyasi ve kültürel ilişkiler çerçevesinde de ele almayı doğru bulur. Örneğin, heteroseksüel kimliğe sahip olmayanların İsrail'de dışlanmalarını iktisadi, siyasi ve toplumsal açıdan ve bu üç açığa eş göndermelerde bulunarak incelemek gerektiğini düşünür.

Etno-cumhuriyetçilik kavramı; yeni yurttaşlık önerisi olarak kavramsallaştırılan, farklılaştırılmış yurttaşlık,¹⁸ radikal demokratik yurttaşlık,¹⁹ esnek yurttaşlık,²⁰ ulus aşkın yurttaşlık,²¹ post-ulusal yurttaşlık,²² çok kültürlü yurttaşlık,²³ ekolojik

¹⁵ Gershon Shafir & Yoav Peled, *Being....*,2002, s. 33.

¹⁶ Yoav Peled, "Towards a Definition of Jewish Nationalism in Israel? The Enigma of Shas", *Ethnic and Racial Studies*, sayı: 21/4, 1998, s.705.

¹⁷ Yoav Peled, "Towards...", 1998, s.707.

¹⁸ Iris Marion Young, Polity and Group Difference: A Critique of the Ideal of Universal Citizenship", *Ethics*, sayı:99/2,1989, s. 250-274.

¹⁹ Chantal Mouffe, "Democratic Citizenship and the Political Community", *Dimensions of Radical Democracy*, (ed.Chantal Mouffe), Verso, London, 1992, s.225-239.

²⁰ Aihwa Ong, "On the Edge of Empires: Flexible Citizenship among Chinese Diaspora", *Positions*, sayı:1/3,1993, s.745-778.

²¹ Rainer Bauböck, *Transnational Citizenship: Membership Rights in International Migration*, Edward Elgar, Alershot, 1994.

²² Yasemin Nuhoğlu Soysal, *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*, University of Chicago Press, Chicago, 1994.

²³ Will Kymlicka, *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Clarendon Press, Oxford, 1995.

yurttaşlık,²⁴ anayasal yurttaşlık,²⁵ küresel yurttaşlık,²⁶ ulussuz yurttaşlık,²⁷ diasporik yurttaşlık,²⁸ post-kozmopolitan yurttaşlık²⁹ gibi önerilerle birlikte değerlendirildiğinde; etno-cumhuriyetçi yurttaşlık politikalarının 20. yüzyıla ait olduğunu tespit etmek mümkündür. Etno-cumhuriyetçilikle işçi siyonizmi eşleştirmesi yapan Peled, liberal-cumhuriyetçilik ile post-siyonizmi eşleştirir. İsrail Devleti kurucu düşüncesinin, devlet-yurttaş ilişkilerinin eşitlik ilkesine göre yeniden tanımlanarak değiştirilmesi amacına yönelik işçi siyonizmini eleştiren Peled, liberal siyonizmi ve revizyonist siyonizmi, işçi siyonizmi gibi 20. yüzyıla ait ideoloji sayar.³⁰ Peled'in siyonizm eleştirisinin Pappé,³¹ Khalidi,³² Masalha³³ gibi araştırmacıların eleştirisinden farklı olduğunu belirtmek gerekir.

²⁴ Bart van Steenbergen, "Towards a Global Ecological Citizen", *The Condition of Citizenship*, (ed. B. v. Steenbergen), Sage Publications, London, 1994, s. 141-152.

²⁵ Jürgen Habermas, "Citizenship and National Identity", *The Condition of Citizenship*, (ed. B. v. Steenbergen), Sage Publications, London, 1994, s. 20-35.

²⁶ Richard Falk, "The Making of Global Citizenship", *The Condition of Citizenship*, (ed. B. v. Steenbergen), Sage Publications, London, 1994, s. 127-140.

²⁷ Saskia Sassen, *Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization, 1995 Columbia University Leonard Hastings Schoff Memorial Lectures*, Columbia University Press, New York, 1996.

²⁸ Michel S. Laguerre, *Diasporic Citizenship: Haitian Americans in Transnational America*, St. Martin's Press, New York, 1998.

²⁹ Andrew Dobson, *Citizenship and Environment*, Oxford University Press, New York, 2003.

³⁰ Dünya Siyonist Örgütü'nün kurucusu (örgüt kuruluş tarihi 1897) Theodor Herzl (1860-1904) liberal siyonizm kuramcısıdır. 1948'de kurulan İsrail Devleti'nin ilk devlet başkanı Chaim Azriel Weizmann (1874-1952) liberal siyonisttir. İsrail Devleti'nin ilk başbakanı David Ben-Gurion (1886-1973) işçi siyonistidir. Klasik siyonizm içindeki üçüncü siyonizm, Zeev Jabotinsky'nin (1880-1940) kuramcısı olduğu revizyonist siyonizmdir.

³¹ Ilan Pappé, *The Making of Arab-Israel Conflict: 1947-1951*, I. B. Tauris, London, 1992.

³² Rashid Khalidi, "The Palestinians and 1948: The Underlying Causes of Failure", *The War For Palestine: Rewriting the History of 1948*, (ed. E. Rogan & A. Shlaim), Cambridge University Press, Cambridge, 2001, s. 12-36.

³³ Nur Masalha, "New History, Post-Zionism and Neo-Colonialism: A Critique of the Israeli New Historians", *Holy Land Studies*, sayı: 10/1, 2011, s. 1-53.

Ram'ın³⁴ post-siyonizm yaklaşımlarına dair sınıflandırması esas alınır, Peled'i Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-siyonizm temsilcilerinden saymak isabetlidir. Her ne kadar Peled yaklaşımının Morris'in³⁵ post-siyonizm yaklaşımıyla benzer olduğunu düşünmekteyse de; ötekilik, çok kültürlülük, farklılık vurgusu yapması, post-milliyetçiliği bir özgürleşme olarak görmesi, siyonizmi tek tipleştirme amacını güttüğü iddiasıyla eleştirmesi, siyonizmi kimlikleri bastırmakla itham etmesi, İsrail'deki mevcut devlet-yurttaş ilişkilerinin yapı sökümüne uğratılmasının zorunlu olduğuna işaret etmesi, siyonizmin bilgi ve güç ağının çözülmesini demokratikleşme sayması ve inkar edildiğini iddia ettiği kimliklerin seslerini yükseltmesini normalleşme olarak görmesi bakımından Peled'i, Silberstein³⁶ ile benzer siyonizm eleştirisine sahip kabul etmek doğru olur.

Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-siyonizmin Yeni İsrail projesi, her halkın öz-yönetimi olmasını esas alan, kimliklere dayalı koalisyon olarak toplumken; Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-siyonizmin, kimlikçiliği kabileler toplamı yaratması bakımından tasvip etmediğini ve bu nedenle post-modernist yaklaşım olarak post-siyonizmin Foucaultcu ve Habermasçı olarak ikiye ayrılması gerektiğini düşünen Ram'ın, Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-siyonizmin temsilcisi olarak Şafir'i gösterdiği³⁷ dikkate alınır, Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-siyonizm temsilcileri içinde Peled'i saymak sorunlu gözükmekteyse de; Peled ve Şafir'i ortak çalışma yapmaya iten başlıca düşünsel ortaklığın, ikisinin, İsrail siyasal, iktisadi, toplumsal hayatında diaspora ve anayurt, zayıflık ve güçlülük, pasif ve aktif Yahudi, holokost ve kahramanlık türünden ikilikleri reddetmesi olduğu akla gelirse; Şafir'i ve Peled'i post-modernist

³⁴ Uri Ram, *Israeli Nationalism: Social Conflicts and the Politics of Knowledge*, Routledge, New York, 2011.

³⁵ Benny Morris, *Birth of Palestinian Refugee Problem: 1947-1948*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.

³⁶ Laurence J. Silberstein, *The Postzionism Debate: Knowledge and Power in Israeli Culture*, Routledge, New York, 1999.

³⁷ Uri Ram, *Israeli....*, 2011, s. 91.

yaklaşım olarak post-siyonizm altında birlikte saymanın, Shafir’i Habermasçı post-modernist yaklaşım olarak post-siyonist ve Peled’i Foucaultcu post-modernist yaklaşım olarak post-siyonist kabul etmenin yanlış olmayacağı öne sürülebilir. Zaten hem Shafir hem Peled, İsrail’e göç etmeyen diaspora üyelerinin zayıf ve pasif Yahudi olduğuna, İsrail’i dünyadaki tüm Yahudiler için anayurt devleti olarak kurmakla özveri örneği veren İsrail kurucu babalarının kahramanlığının yadsınamayacağına dair kabulleri bakımından resmi tarihçiliğe eleştirel bakmaktadır.³⁸

Peled’in Foucault, Gramsci ve Bloch’tan etkilendiğini görmek mümkündür. Anti-pozitivisttir. Marks’ı Kantçı yorumlamayı pozitivizm tuzağına düşmek olarak kabul eder. Peled’e göre, ekonomi toplumsal ilişkilerin bir yönüdür, toplumsal ilişkilerin tüm çelişkilerini içerir. Altyapı ve üstyapı ilişkisini karşılıklılık zemininde ele alır. Gerçekliğin çelişkili olduğu görüşünü savunan Peled, Kantçı düşünce geleneğini düzenlilikleri açıklamak derdinde olmakla itham eder ve kuramdan beklenilenin gerçekliğin karmaşık ilişki ve süreçlerini göstermek olduğunu söyler. Peled’e göre gerçeklik tamamen düzensiz bir doğaya sahip kabul edilmez ancak Peled, düzenliliğin gerçekliğe içkin çelişkinin aldığı biçim olduğu görüşündedir. Tarihsel sürecin açık uçlu olduğunu savunur. Peled’e göre, değişim kaçınılmazdır ancak değişimin geleceği çelişkilidir ve çok sayıda olasılık taşır.

Peled işlevselciliği eleştirir.³⁹ İsrail siyasi ve toplumsal tarihini işlevcilik rehberliğinde okumayı sorunlu bulur. Eisenstadt,⁴⁰ Horowitz & Lissak⁴¹ gibi işlevselci sosyologlar siyasi ve toplumsal sistemde tıkanmaları yüklenme olarak görmektedirler, bu ise değişimi açıklayamamaktadır.⁴² Batıda

³⁸ Gershon Shafir & Yoav Peled, *Being....*, 2002, s. 26.

³⁹ Gershon Shafir & Yoav Peled, *Being....*, 2002, s. 23.

⁴⁰ Shmuel N. Eisenstadt, *Israeli Society*, Weidenfeld & Nicolson, London,1968. Shmuel N. Eisenstadt, *The Transformation of Israeli Society*, Weidenfeld & Nicolson, London,1985.

⁴¹ Dan Horowitz & Moshe Lissak, *Trouble in Utopia: The Overburdened Polity of Israel*, Suny Press, Albany, 1989.

⁴² Gershon Shafir & Yoav Peled, *Being....*, 2002, s. 27.

1960'ların başında terk edilen işlevselciliğin, İsrail sosyoloji yazınında, 1980'lerin ortasına kadar hakim olmasını eleştiren Peled; geleneksel ve modern ayırımına dayalı, işçi siyonizminin görüşünü meşrulaştırmaya hizmet eden, modernizmin taşıyıcısı olarak gördüğü işlevselciliğin, Yishuv (İsrail'in kuruluşu öncesinde Filistin'deki Yahudi topluluğu) ve Mamlakhtiyut politikaları döneminde Aşkenazi hegemonyasını meşrulaştırdığı görüşündedir.⁴³ İşçi siyonizmi hareketi mensuplarının hizmet seçkinleri sayılmasının müsebbibi gördüğü işlevselcilerin analizlerini tartışan Peled; Aşkenazilerin ABD, Kanada, İngiltere yerine Filistin'e gelmeyi seçerek fedakarlıkta buldukları, bu fedakarlıklarını sahip oldukları yüksek idealle açıklamalarına izin veren işlevselciliğe sert eleştiriler yöneltir. Eisenstadt'ın Aşkenazileri hacı (olım) saymasını ve diğer Yahudileri göçmen kabul etmesini (Filistin'e göç dışında seçenekleri olmadığı için) yurttaş hiyerarşisini pekiştiren tespit olarak nitelendirir.⁴⁴ İşlevselcileri; İsrail siyasi, iktisadi ve toplumsal yapısının merkezindeki Aşkenazilerin çıkarlarını yarı-merkez ve çevre aleyhine çoklaştırma kaygısıyla bilgi üretmekle itham eder ve işlevselciliğin 1977 genel seçimlerindeki İşçi Partisi hezimetini açıklayamadığını öne sürer.⁴⁵ Peled'e göre, işlevselcilerin beklentilerinin aksine, Mizrahilerin İsrail doğumlu ikinci kuşağına Aşkenazi asimilasyon girişimi işe yaramamıştır.⁴⁶ İşlevselciliği Filistin sorununu dış politika konusu görmesi bakımından da eleştiren, İsrail'i sınırları belirli devletmiş gibi kabul etmesi açısından gerçek tabloyu okumaktan uzak sayan Peled; işlevselci sosyologları Birleşmiş Milletler(BM) tarafından İsrail'in tanınmış sınırlarıyla, İsrail'in kendinin saydığı toprağın (Eretz Yisrael) örtüşmediğini ihmal etmekle ve kolonyalizmi meşrulaştırmak ile eleştirir.⁴⁷

⁴³ Gershon Shafir & Yoav Peled, *Being....*, 2002, s. 28.

⁴⁴ Yoav Peled, "Towards...", 1998, s. 713.

⁴⁵ Gershon Shafir & Yoav Peled, *Being....*, 2002, s. 29.

⁴⁶ Yoav Peled, "Towards...", 1998, s. 708.

⁴⁷ Yoav Peled, "Profits or Glory? The Twenty-Eight Elul of Arik Sharon", *New Left Review*, sayı: 29, 2004, s. 49.

Peled'in İsrail'deki asker-sivil ilişkilerine dair görüşlerinin⁴⁸ Levy'nin görüşüyle benzerlik arz ettiği söylenebilir.⁴⁹ Peled, Levy gibi neo-liberal iktisat politikalarının uygulanmasıyla, Aşkenazilerin girişimcilik pozisyonunu askeri pozisyona tercih etmeye başladıkları kanaatindedir. Peled'in fordist kapitalizmden post-fordist kapitalizme geçiş ve buna bağlı olarak üreticilikten tüketimciliğe doğru bir dönüşüm olduğuna ve ulusal ekonominin yerini küresel ekonomi paradigmasına bıraktığına dair tespitlerini, yeni istihdam biçimlerinin görülmesini bu çerçevede anlamlandırmasını Jessop'ın⁵⁰ aynı bağlamdaki görüşleriyle paralel saymak olasıdır. Peled, teori ve pratik arasında ayrımı reddeder. Teori pratikten daha soyut değil ve pratik de teoriden daha somut değildir. Peled'e göre, teorinin kendisi bir pratiktir. Pratik de aslında bir teoridir. Peled için siyasi bir sorun aynı zamanda felsefi bir sorun veya iktisadi bir sorun veya tarihi bir sorun veya hepsi birden olabilmektedir. Peled'in bilimsel bilgi üretme üslubunda dikkat çekici özelliği, ampirik öğeleri teorik çözümleme içine yerleştirmesidir. Nitekim Peled'in etno-cumhuriyetçilik kavramının bileşenlerini tespit etmek, kavramın bileşenlerini tarihsel olaylara gönderme yapmaksızın soyutlamak olanaksızdır. Öyle ki, etno-cumhuriyetçilik kavram kümesi elemanlarının tanım sınırlarını görmek oldukça güçtür. Her elemanın açıklanması yansımaları bir açıklama olmakta, kavramın ana bileşenlerini açıklamaya dair çaba sistematik olmaktan uzaklaşmayı zorunlu kılmaktadır.

Peled'e göre yurttaşlık varoluş biçimidir. Yurttaşlık tarihsel olarak çözümlenmesi gereken bir kavramdır. İsrail yurttaşlığını anlamak için, liberal ilke, etnik-milliyetçi ilke, cumhuriyetçi ilke arasındaki ilişkileri tahlil etmek gerekir. Böylece çelişkilerin hareketini izlemek mümkün olabilecektir. İlkeler arasındaki ilişkileri Peled, değişken ve açık uçlu varsaydığından; siyasi, iktisadi ve toplumsal ilişkiler arasına

⁴⁸ Yoav Peled, "Profits...", 2004, s. 63.

⁴⁹ Yağil Levy, "Social Convertibility and Militarism: Evolution of the Development of Military-Society Relations in Israel in the Early 2000s", *Journal of Political and Military Sociology*, sayı: 31/1, 2003, s. 71-96.

⁵⁰ Bob Jessop, *The Future of Capitalist State*, Polity Press, New York, 2003.

kesin sınırlar çizerek, toplumsal tabakalaşmayı anlamak olanaksızdır. Peled'in ezber bozucu tespitleri vardır. Örneğin Peled'e göre, işçi siyonist hareketi aristokratik bir harekettir. Hareketin iktisadi liberalizmi reddetmiş olması sosyalizm nitelendirmesi için yeterli değildir. İşçi siyonist hareketi sosyal demokrat bir hareket değildir, sağ harekettir. Kavramları etimolojik kökleriyle değerlendirme alışkanlığına sahip Peled'in tarihsel süreç içinde kavramların içeriğinin nasıl değiştiğini göstermesi, üslubunda belirgin özellik olarak öne çıkmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Histadrut'un İbranice örgüt anlamına gelip sonra sendika anlamını kazanmasını vurgulaması gösterilebilir. Peled, toplumun tarih üstü diyalektik yasalar içinde devindiğine dair görüşleri reddeder. Bir kavramın tarihsel koşullarından kopartılarak her yerde ve her zaman aynı anlama gelmeyeceğini düşünür.

Peled, yurttaşlığın ayrıcalık sayıldığı günlerin geride kaldığı görüşündedir.⁵¹ Peled, toplumsal cinsiyet tercihi bakımından ayrımcılığa maruz kalan gruplar için özel temsil hakkı, farklı dinden gruplar için çok kültürlülük hakkı, varlığı korunması gereken yerli halklar için öz-yönetim hakkı gibi hakların tanınmasına sıcak bakar. Eşitliğin aynılık olarak algılanmasına itiraz eder, farklı toplulukların farklı zamansallıkları olabileceğini öne sürer, tek zamansallığın herkese dayatılmasını yanlış bulur ve liberal yurttaşlık anlayışının biçimsel bir eşitlik önerdiği iddiasındadır.⁵² Peled'in ortaklıkçı demokrasiyi benimsediği düşünülebilir. Shapiro'nun⁵³ Mizrahilerin farklılıklarının Aşkenaziler tarafından silinmeye çalışıldığına dair görüşüne sahip çıkan Peled, yaşam tarzı farklılıkların ortadan kaldırılmasını insan onuruyla bağdaşmaz bulur. Yahudi yerleşimcilerin 1882'den itibaren, Filistinli

⁵¹ Yoav Peled, "Towards a Post-Citizenship Society? A Report From the Front", *Citizenship Studies*, sayı: 11/1, 2007, s. 96.

⁵² Yoav Peled, "The Viability of Ethnic Democracy: Jewish Citizens in Inter-War Poland and Palestinian Citizens in Israel", *Ethnic and Racial Studies*, sayı: 34/1, 2011, s. 97.

⁵³ Yonathan Shapiro, "Political Sociology in Israel: A Critical Review", *Politics and Society in Israel: Studies in Israel Society*, cilt: 3, (ed. E. Krausz), Transaction, New Brunswick, 1985, s. 6-16.

Araplara etnik temizlik yaptığını düşünür.⁵⁴ Neo-siyonizmin etnik-milliyetçiliğe dayalı yaklaşımını İsrail için siyasal istikrarsızlık unsuru sayar. Post-siyonist olarak tanınan yeni tarihçi ekolüne mensup Morris'in Masalha tarafından neo-siyonist sayılması yönündeki iddiasını⁵⁵ reddeden, Pappé'yi non-siyonist kabul eden; Shafir, Ophir, Azoulay, Ram gibi isimleri post-siyonist sayan Peled; etno-cumhuriyetçi politikalara dayalı toplumsal mühendisliğin sonuçlarından arınmanın kolay olmadığı kanaatinde. Azoulay & Ophir'in İsrail'deki ötekilik ve çok kültürlülük söylemini⁵⁶ post-siyonizme indirgeyen yaklaşımını sınırlı bulduğu söylenebilir. Post-siyonist İsrail Devleti'nin, Peled düşüncesinde, Liebman & Yehiya'nın vizyonsuz devlet⁵⁷ dediği liberal devlete karşılık geldiğini de söylemek doğru değildir. Bunu, Peled'in, Tilley'in kitabına ilişkin değerlendirmelerinden çıkarsamak mümkündür.⁵⁸

Peled, kurucuların İsrail'in tıpkı ABD veya Kanada gibi göçmen devlet özelliği taşımaktan öteye geçmeyeceği gerçeğini reddetmekle, suyun akış yönünü değiştirdiklerini düşünmekte, İsrail Devleti'nin kurulması öncesinde Doğu Yahudilerinin Arap çoğunluğun olduğu topraklarda mutlu yaşadıklarını öne sürmekte, Yahudiler ile Arapların birbirlerinden nefret etmeleri nedenini Aşkenazi seçkinciliğiyle açıklamaktadır.⁵⁹ Peled, Araplarla iç içe yüzyıllardır yaşamış olan Doğu Yahudilerinin 1948-1949 Savaşı sonrasında İsrail'e göç ettiklerinde, Arapça konuştuklarından, İsrail'de kendilerini dilsiz bulduklarını, Arap kültürüne benzediği

⁵⁴ Yoav Peled, "The Viability....", 2011, s. 92.

⁵⁵ Nur Masalha, "New History....", 2011, s. 30.

⁵⁶ Ariella Azoulay&Adi Ophir, "One Hundred Years of Zionism: Fifty Years of a Jewish State", *Tikkun*, sayı: 13/2, 1998, s. 68-71.

⁵⁷ Charles S. Liebmann & E. Don Yehiya, *Civil Religion in Israel: Traditional Judaism and Political Culture in the Jewish State*, University of California State, Berkeley, 1983.

⁵⁸ Virginia Tilley, *The One-State Solution: A Breakthrough for Peace in the Israeli-Palestinian Deadlock*, Manchester University Press, Manchester, 2005. Yoav Peled, "Zionist Realities: Debating Israel-Palestine", *New Left Review*, sayı: 38, 2006, s. 21-36.

⁵⁹Yoav Peled, "Ethnic Democracy and the Legal Construction of Citizenship: Arab Citizens of Jewish State", *American Political Science Review*, sayı: 86/2, 1992, s. 432-443.

için kültürlerini yaşamaktan alıkonulduklarını düşünmektedir. İnsanlar arası eşitliği tıpkı Tourainne gibi herkesin farklı olabilme eşitliği olarak gören⁶⁰ ve eşitliğin aynılaştırmayla sağlanamayacağını savunan Peled'in tikelciliğinin evrenselliği reddeden bir zeminde belirmediğine, özgürlük ve evrenselliğin dinamik ilişki içinde olduğu görüşünü öne sürdüğüne dikkat çekmek gerekir.

Peled, özgürlük ve eşitlik arasında bir tercih yapılmasını yanlış bulur. Onun eşitlik ve özgürlük ilişkisine dair görüşünün Mouffe'un görüşüne benzediği söylenebilir.⁶¹ Yahudi milliyetçiliğinin Filistinli Arap karşıtlığı üzerinden yükseldiğini kabul etmekle birlikte, bunun değişebileceğini düşünen Peled'e göre, milliyetçiliğin her türü toplumsal barışı bozucu etkiye sahiptir. İsrail edebiyatında öne çıkan romanlar ve şiirler üzerinden söylem analizi yaparak, devletin kurulduğu ilk yıllardan itibaren şoven milliyetçiliğe dayalı üslubun olduğunu düşünen,⁶² etno-cumhuriyetçi politikaları ortak iyi tanımlaması bağlamında tek grubu ayrıcalıklı kılması bakımından eleştiren Peled, yurttaşlığın milliyetçilik ideolojisi tarafından sömürgeleştirilmesine son verilmesi gerektiğini savunmaktadır.⁶³

Kendisi gibi akademisyen kız kardeşinin (Nurit Peled-Elhanan) çocuğunun (Smadar Elhanan) bir Arap milliyetçisi tarafından gerçekleştirilen intihar bombası eyleminde (4 Eylül 1997-Kudüs) ölmesi üzerine, kız kardeşiyle birlikte, Smadar'ın cenaze törenine Filistin Kurtuluş Örgütü temsilcilerini çağırıp, İsrail Devleti politikalarını kınayan bir konuşma yapan Peled'in konuşmasında kardeşliğin kandaşlığa dayandırılmasına karşı sert duruş sergilemesi, Filistinli Arapların kendi kaderini tayin etme haklarının olduğuna dikkat çekmesi, İsrail toplumunun 1/5'ini

⁶⁰ Alain Touraine, "Can We Live Together, Equal and Different?", *European Journal of Social Theory*, sayı: 1/2, 1998, s. 165-178.

⁶¹ Chantal Mouffe, "Liberal Socialism and Pluralism: Which Citizenship?", *Principled Positions: Postmodernism and the Rediscovery of Value*, (ed. J. Squires), Lawrence & Wishart, London, 1993, s. 69-84.

⁶² Horit Herman Peled & Yoav Peled, "Post-Post Zionism? Confronting the Death of Two-State Solution, *New Left Review*, sayı: 67, 2011, s. 97-118.

⁶³ Yoav Peled, "The Viability....", 2011, s. 95.

oluşturan İsrail yurttaşı Araplarla Yahudilerin tek devlet çatısı altında eşit yurttaşlığa dayalı yaşamalarının imkânsız olmadığına işaret etmesi, Peled'in milliyetçilik algısını göstermesi bakımından kaydetmeye değerdir. İsrail toplumundaki Arap ve Yahudi kutuplaşmasına nesnel bakabildiği gibi Beyaz Yahudi ve Kara Yahudi kutuplaşmasına kendisi Beyaz Yahudi olmasına rağmen nesnel bakması, babası İsrail'in kuruluşunda görev yapan general olmasına rağmen militarist dünya görüşüne sahip olmaması, hem anasoyu hem babasoyu olarak içinde yetiştiği geniş ailenin İsrail kurucularından olmasına rağmen İsrail'in kuruluşunun Filistinli Araplar için “*Nakba*” (büyük felaket) olarak anılmasını anlamaya çalışması itibariyle, Peled ezber bozucu bir duruşa sahip siyaset bilimcidir. Filistin'den ayrılmak zorunda kalan Arapların ve ölmüşlerse mirasçılarının tazminat talepleri olabileceğini dillendirmekten çekinmeyen, İsrail'in buna hazırlıklı olması gerektiğini savunan cesur bir İsraili aydın olarak Peled'in düşündüğünü uygulayan, uyguladığını düşünen bir siyaset bilimci olduğunu söylemek doğru olur.

Son tahlilde, Peled'in hayatının büyük bir kısmı 20. yüzyılda geçmiş olsa da, Peled'in devlet-yurttaş ilişkilerine bakışı ve demokrasi yaklaşımı itibariyle, 21. yüzyıl siyaset bilimcilerinden sayılması isabetli gözükmektedir.

1. PELED'İN ETNO-CUMHURİYETÇİLİK KAVRAMSALLAŞTIRMASI

Peled'e göre, İsrail yurttaşlığı üç katmanlıdır. Her katmanı bir ilkeyle eşleştiren Peled'in önerdiği tipolojide, her bireyin ve/veya yurttaşın kimliğine göre İsrail Devleti ile ilişkisi belirlenir. Liberal ilke, etnik-milliyetçi ilke ve cumhuriyetçi ilke, İsrail toplumunda her bireyin ve/veya yurttaşın devletle kurduğu ilişkinin adıdır⁶⁴. Bu bağlamda, ilk olarak, Peled'in yurttaşlık tipolojisini açıklamak, daha sonra etno-cumhuriyetçilik kavramsallaştırmasını ele almak isabetli olacaktır.

⁶⁴ Yoav Peled, “Ethnic Democracy...”, 1992, s. 432.

Peled'e göre, liberal ilkenin özünü, bireycilik, evrensellik, kanun önünde eşitlik oluşturur.⁶⁵ Devlet karşısında her bireyin eşit hak ve ödevlerinin olduğu; devletin cinsiyet, din, mezhep, etnisite, sınıf gibi kimliklere kör kabul edildiği; toplumda bireylerin birbirine yabancılaşma düzeyinde kayıtsız kaldığı liberal yurttaşlıktan mülhem Peled'in yurttaşlık tipolojisindeki liberal ilke, İsrail yurttaşlığına sahip Arapların İsrail Devleti ile ilişkisinde kendini gösterir. Peled, İsrail yurttaşı olmayan Filistinli Araplarla İsrail yurttaşı Araplar arasındaki ayrımın İsrail yurttaşlığı liberal ilkesiyle sağlandığını öne sürer.⁶⁶ Medeni, siyasi, toplumsal hakların tanındığı İsrail yurttaşı Arapların, Filistin Özerk Yönetimi'ne tabi yaşayan Araplara nazaran insan haklarından istifade etmek bakımından üstün konumda olması ve uluslararası toplumda İsrail'in liberal demokratik bir rejime sahip ülkeymiş gibi görünmesini liberal ilkeye bağlayan Peled, İsrail siyasetini anlamak için İsrail yurttaşlığının sadece liberal ilkesine bakmayı yanıltıcı bulmaktadır. Shafir ile çalışmasında İsrail yurttaşlığı evrimini sömürgecilik (koloniyalizm), etnik-milliyetçilik ve demokrasi üçlüsü üzerinden okuyan Peled⁶⁷, işçi siyonizmini sömürgeci-yerleşimci bir hareket olarak görür. İsrail siyasal yaşamında yerleşimci demekten kaçınarak işçi siyonizminin kullanılmasını, sömürgeciliği gizleme olarak yorumlayan Peled'in, İsrail Yüksek Mahkeme başkanlığı (1995-2006) yapan ve liberal siyonist olduğu bilinen İsraili hukukçu akademisyen Barak'ın Yahudilik ve Musevilik ayrımını benimsediği söylenebilir. Siyonizm ile Yahudi dini hukukunun (halacha) aynı sanılmasına itiraz eden Peled, işçi siyonizminin seküler, etnik-milliyetçi bir hareket olduğunu savunur ve İsrail yurttaşlığı liberal ilkesinin uzun yıllar geri planda kaldığını düşünür. Liberal ilkenin öne çıkması ile post-siyonizm süreci arasında paralel zamansallık olmasına işaret eden Peled, İsrail

⁶⁵ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 436.

⁶⁶ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 432.

⁶⁷ Gershon Shafir & Yoav Peled, *Being...* 2002, s. 2.

Devlet örgütlenmesindeki siyonizmsizleşme ile İsrail yurttaşlığı içindeki liberal ilkenin öne çıkmasını ilişkili ele alır.⁶⁸

İsrail yurttaşlığının evrimini haklar, ödevler, ayrıcalıkların haklara dönüşmesi veya hakların ayrıcalık olarak sunulması çerçevesinde okuyan Peled, İsrail'in aldığı her yeni göç dalgasıyla, İsrail'e göç eden Yahudilerin İsrail toplumuyla bütünleşmesinde yeni kurumların icat edildiğini, dolayısıyla İsrail yurttaşlığını oluşturan ilkelerin bir diğeriyle dinamik ilişkisi olduğunu düşünür. Rusya'dan göçen Yahudilerin İsrail yurttaşlığı liberal ilkesinin öne çıkmasında katkıları olduğunun altını çizen Peled'e göre, İsrail yurttaşlığı liberal ilkesi hem faydacı liberalizm hem sözleşmecî liberalizm bakış açılarının her ikisinden özellikler ihtiva eder.⁶⁹ Yurtseverliğin vergi ödeme ve kanuna uyma biçimindeki iki ödev üzerinden işlemlerini esas alan İsrail yurttaşlığı liberal ilkesini, belirli ve kutsallaştırılmış bir ahlak anlayışının yurttaşlara dayatılmamasını güvenceye almanın aracı sayar.⁷⁰

Peled, İsrail yurttaşlığı liberal ilkesinin, İsrail yurttaşı Arapları ilgilendiren konularda, devletin yasama ve yürütme organında çoğunluğa dayalı tek taraflı kararlar alması hallerinde, alınan kararların yargı yoluyla bozulmasına imkân tanıdığı görüşündedir. Yahudi kapsayıcılığındaki Arapların nefes almasının bu ilkeyle mümkün olduğu kanaatinde. Liberal ilkenin İsrail yurttaşı Arapları hem toplum içindeki diğer yurttaşların müdahalesinden hem devlet müdahalesinden koruduğu iddiasında bulunan Peled, İsrail yurttaşlığında liberal ilkenin geri plana düştüğü oranda, İsraili Arapların eşit yurttaşlık uygulamalarının uzağına düştüklerini savunur. İsrail'de toprakta devlet mülkiyeti olması bakımından İsrail iktisadi liberalizmini sorunlu bulan Peled, İsrail yurttaşlığı liberal ilkesine dayanan İsrail Yüksek Mahkemesi kararlarında İsrail yurttaşı davacı Arapların etnik körlükten muzdarip oldukları örnekleri dikkate

⁶⁸ Yoav Peled, "The Rise and Fall of Liberal Nationalism", *The Contradictions of Israeli Citizenship: Land, Religion, State*, (ed. G. B. Porat & B. S. Turner), Routledge, London, 2011, s. 278-292.

⁶⁹ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 433.

⁷⁰ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 432.

almak gerektiğine de işaret eder.⁷¹ İsrail yurttaşlığı liberal ilkesini yansızlığı esas almakla örtülü ayrımcılığa hizmet etmek bakımından eleştiren Peled'e göre, yurttaşlığın sadece araç olduğunu vurgulamak ve kendinden menkul değeri olduğunu düşünmek arasındaki olasılıkları ihmal etmek yanlıştır. İsraili Araplara yurttaşlığın araç olduğu vurgusuyla yaklaşmak, İsraili Yahudilere yurttaşlığın kendinden menkul değeri olduğunu düşündürmek, Peled'e göre, İsrail Devleti'nin aşamadığı ikilem olarak kendini gösterir. İsrail yurttaşlığı liberal ilkesinin İsrail Devleti'ne tarafsız olma sorumluluğunu yüklediğini ancak İsrail siyasi, iktisadi, toplumsal tarihi incelendiğinde tarafsızlığın sağlanamadığına dair çok örnek verilebileceğini düşünen Peled'e göre, insan toplumsal bir varlıktır, insanın ait olduğu kültür topluluğundan ve kimliğinden arındırılmış düşünülmesi adaletsizlik yaratabilir. Bu bağlamda, Peled'in, komüniteryanların liberalizme yönelttiği eleştirileri benimsediği iddia edilebilir.⁷²

Etnik-milliyetçiliği kabilecilik sayan Peled'e göre, İsrail yurttaşlığında etnik-milliyetçi ilke İsrail yurttaşlığına sahip Yahudilerin İsrail Devleti ile ilişkisinde kendini gösterir. Peled, ilkenin hâkim etnik grup dışında kalanları ötekileştirdiğinin altını çizer. İsrail siyasi, iktisadi ve toplumsal yaşamında, merkezdeki Aşkenaziler ile yarı-merkezdeki Mizrahileri, Yahudilik ortak paydasında bütün olarak tutan ilkenin etnik-milliyetçilik olduğunu düşünen Peled, azınlıktaki Arapların Yahudilerden ayrıştırılmasının İsrail yurttaşlığının bu ilkesiyle mümkün olduğunu savunur. İsrail yurttaşlığı etnik-milliyetçi ilkesinin dinsel milliyetçiliği kapsadığı görüşündeki Peled, Yahudi etnik-milliyetçiliğini Yahudi-Musevi bir sentez olarak görmekte ve tarihsel süreç içinde Yahudilik veya Musevilik unsurundan birinin ağır bastığını ve kimi dönemlerde ikisinin dengede birliktelik kurduğunu iddia eder. Yahudilik ile Musevilik arasında ayırım yapmaktan kaçınarak dinci Musevileri Yahudi bütünü içinde tutma kaygısıyla, seküler yaşam hilafına taviz vermekle İsrail kurucularını eleştiren Peled, Yahudilerin büyük çoğunluğunun seküler olmasına rağmen marjinal nüfusa sahip

⁷¹ Yoav Peled, "Towards...", 2007, s. 98.

⁷² Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 433.

dinci Musevilerin çalışmaksızın ibadet ederek yaşamalarını ve ibadet etmeleri karşılığında devlet tarafından gelire ödüllendirilmelerini ve askerlik yapmamalarını yani hiçbir vergi ödemeksizin vergi verenlerin hakkına sahip olmalarını seküler anlayışla çelişik bulur, Yahudiliğin Musevilikten beslenerek yaşayacağı yönündeki yanlış varsayımın değişmesi gerektiğini düşünür. Peled, İsrail yurttaşı olup, ABD veya Kanada’da yaşayan İsraililerin çocuklarının Hıristiyanlığı seçmesini İsrail Devleti’nin mücadele etmesi gereken bir sorun olarak görülmesi ve bu mücadele için bütçede kaynak ayrılması gibi politikaları 21. yüzyıl değerleriyle bağdaşmaz bulur.⁷³

İsrail yurttaşlığının üçüncü ilkesinin cumhuriyetçi ilke olduğunu düşünen Peled’e göre, ilkenin esasını bireyin ortak iyiye katılımı oluşturur. Bireyin üyesi olduğu siyasi topluluğun kabul ettiği ortak iyinin korunmasına ve yüceltilmesine katkıda bulunmayı şeref saymasının cumhuriyetçi ilkeye içkin olduğunu düşünen Peled’e göre, İsrail yurttaşlığının cumhuriyetçi ilkesi, evrenselliğe değil, özgülüğe dayanır. İsrail yurttaşlığının cumhuriyetçilik ilkesinin devletçiliği içerdiği fikrindeki Peled, devletçilik yerine korporatizmi kullanmayı tercih eder. Neo-liberal iktisat politikalarının uygulanmasıyla İsrail yurttaşlığı cumhuriyetçi ilkesinin erimeye başladığını savunan Peled; İsrail yurttaşlık tarihinde, Mizrahi karşısında Aşkenazi, kadın karşısında erkek, dinci karşısında sekülerin üstünlüğünü cumhuriyetçi ilke ile açıklar. Küreselleşmenin altlık-üstlük ilişkisini kırdığına işaret eden Peled; İsrail toplumunda, Aşkenazi,erkek ve seküler olmanın erdemli yurttaş olmakla eşleştirildiği dönemin geride kaldığına dair güçlü eğilim gözler. Cumhuriyetçi ilkenin İsrail yurttaşlığına aristokratik bakışı kattığını düşünen Peled, İsrail’de askerliğin ödev olmasını bu ilkeyle açıklar. 2007’de İsraili Araplara yönelik uygulanan gönüllü askerlik pilot projesini, Arapların isteksizliğiyle başarısızlığa uğramasına rağmen, olumlu gelişme gören Peled,⁷⁴ özgürlükçü cumhuriyetçilik ve otoriter-kamucu cumhuriyetçilik

⁷³ Yoav Peled, “Restoring Ethnic Democracy: The Or Commision and Palestinian Citizenship in Israel”, *Citizenship Studies*, sayı: 9/1, 2005, s. 96.

⁷⁴ Yoav Peled, “The Viability....”, 2011, s. 94.

ayrımında özgürlükçü cumhuriyetçilikten yana tarafını seçer. Amerikan ve Fransız tipi cumhuriyetçilik ikiliğinde, Peled'in ilkinin demokrasi kalitesinin yüksek olduğunu düşündüğü çıkarımı yapılabilir. Peled cumhuriyetçiliğini tahakkümsüzlük olarak özgürlük vurgusu içeren Pettit cumhuriyetçiliğine⁷⁵ benzer saymak doğru gözükür.

İsrail yurttaşlığında cumhuriyetçi ilkenin otoriter-kamucu cumhuriyetçilik olduğunu savunan, İsrail siyasi kültüründeki bürokratik vesayetçilik refleksinin kaynağını cumhuriyetçi ilkeyle açıklayan Peled, İsrail'de sekülerizmi besleyen ilkenin cumhuriyetçi ilke olduğunu düşünür. 1977 genel seçimlerine kadar bu ilkenin İsrail yurttaşlığı içinde güçlü bir ilke olduğunu iddia eder. Bölünmez kamu anlayışıyla otoriter-kamucu cumhuriyetçiliğin sivil toplumun gelişmesine izin vermediğini savunur. Yurttaşın bütünü bölünmez parçası olması gururunun cumhuriyetçi ilkeyle yaşandığını söyler. Aşkenazi seçkinciliğinin kaynağını cumhuriyetçi ilke ile açıklayan Peled; aydınlanmış kamu idealinin cumhuriyetçi ilkede anlamını bulduğu kanaatindedir. Bilimin rehberliğinin yüceltilmesi, uygarlaştırma, sanatsever yurttaşlar yetiştirme, zihnen ve bedenen sağlıklı nesillere emanet edilecek ülkü, türdeş toplum yaratma kaygılarına sahip İsrail kurucu babalarının bağımsızlık bildirgesi hazırlamalarını, İsrail Devleti'nin kuruluşunu Siyonist Devrim olarak nitelendirmelerini, Fransız Devrimi'ne öykünme olarak gören Peled, Aşkenazilerin hem Mizrahilere hem de Filistinli Araplara Batılı olmayı öğretme arzusunu cumhuriyetçi ilke çerçevesinde yorumlar.

İki katmanlı yurttaşlığa Batı ülkelerinde rastlandığı görüşündeki Peled'e göre, İsrail yurttaşlığı üç katmanlı olması bakımından özgündür. Peled'e göre, örneğin ABD yurttaşlığında cumhuriyetçi ve liberal ilkeden oluşan ikili bir yapı vardır. Nitekim Peled'in bu tespiti Smith'in ABD yurttaşlığına dair

⁷⁵ Philippe Pettit, *Republicanism: A Theory of Freedom and Government*, Oxford University Press, Oxford,1997.

tespiti ile örtüşmektedir⁷⁶. Peled, her ülkenin kendi tarihsel koşullarına bağlı olarak, yurttaşlığının farklı ilke bileşimlerinden oluştuğunu öne sürmektedir. Her ülke bünyesinde bulundurduğu nüfusun demografik yapısına göre, uluslaşma ve devletleşme süreçlerinin bir diğerine göre ardıl veya öncel veya eş zamanlı olmasına bağlı olarak, yurttaşlığı oluşturan ilkelerin farklı bileşimlerine rastlanacağı ve buna bağlı olarak farklı yurttaşlık politikalarının görülebileceği görüşündeki Peled, yurttaşlık evriminde tarihin akışı içinde bir ilkenin diğer ilkenin önüne geçmesi veya gerisinde kalması veya yeni sentez oluşturmasının dikkate alınması gerektiğini düşünmektedir. İsrail yurttaşlığı ilkeleri üzerinden örnek vermek gerekirse, liberal ve etnik-milliyetçi ilkelerin bileşiminden liberal milliyetçilik politikalarının çıkması veya cumhuriyetçi ve etnik-milliyetçi ilkelerin bileşiminden etno-cumhuriyetçi politikaların çıkması birer olasılıktır. Zaten Peled'e göre, İsrail yurttaşlık tarihinde uzun yıllarca etno-cumhuriyetçi politikaların etkili olmasını İsrail'in kuruluşu öncesi siyasi, iktisadi ve toplumsal yapı çerçevesinde anlamlandırmak gerekir ve etno-cumhuriyetçi politikaların tasfiyesinde de siyasi, iktisadi ve toplumsal kırılmalar belirleyicilik arz eder.⁷⁷

Peled'e göre, yurttaşlığın evrimine dair isabetli değerlendirme yapabilmek için kurumsal değişimlere odaklanmak gerekmektedir. Peled; standartları, değerleri, açık veya örtük rutin tutumları, davranış örüntülerini, uygulamaları, gelenekleri ve bunlardaki değişimi izleyerek İsrail yurttaşlığındaki üç ilkeyi tespit ettiğini belirtmektedir. Teori ve pratiğin iç içe olduğu varsayımıyla çözümleme yapma eğilimindeki Peled'e göre, insan haklarını kabul etmiş olmak, devleti biçimsel olarak dahi demokratik kılmaz. Kabulü somut göstergelerde arayan Peled, insan haklarını ilkesel olarak kabul etmiş olmanın rejim için demokratik sıfatını kullanmaya yeter ölçü olmadığını, uygulamalara bakmak gerektiğini düşünür.⁷⁸

⁷⁶ Rogers M. Smith, *Civic Ideals: Conflicting Visions of Citizenship in US History*, Yale University Press, New Haven, 1997.

⁷⁷ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 436.

⁷⁸ Yoav Peled, "Towards...", 2007, s. 96.

Örneğin herhangi bir ülkede medeni hakların kullanabildiğini söyleyebilmek için o ülkedeki her yurttaşın yargıya başvurabilmesinin önünün açık olması, sosyal hakların kullanılabilirdiği iddiasında bulunabilmek için de eğitim olanaklarıyla toplumdaki dikey hareketliliğin sağlanması gerektiğini öne sürer. Peled, Marshall gibi hakların kurumlarla anlamlı olduğu görüşündedir.⁷⁹ Marshall'ın hakların evrimine ilişkin doğrusal, tersinmez seyir izlediği yönündeki fikrini⁸⁰ yanlış bulmaktaysa da, yurttaşlık tipolojisini oluştururken Peled'in Marshall'dan feyiz aldığı iddia edilebilir. Peled, Marshall gibi hakların bir diğeriyle rekabet veya çatışma içinde olabileceğini öne sürmektedir.⁸¹

İsrail yurttaşlığındaki liberal ilkenin devlet ve İsraili Arap yurttaşı karşı karşıya yerleştirdiğini, etnik-milliyetçi ilkenin İsraili Yahudi yurttaşı devletle özdeş kıldığını, cumhuriyetçi ilkenin bir topluluğu (Aşkenazi, erkek, seküler) devletin gerçek sahibi kabul ettiğini düşünen Peled'in tespitine itibar edilir ise; İsrail yurttaşlığı liberal ilkesiyle Filistin Özerk Yönetimi'ne tabi Arapların, etnik-milliyetçi ilkeyle İsrail yurttaşı Arapların, cumhuriyetçi ilkeyle de Aşkenazi-erkek-seküler olmayanların dışlandıklarını söylemek mümkündür. Öyle ki, İsrail yurttaşlığı etnik-milliyetçi ilkesi soyutlandığında, İsrail yurttaşlığı sahibi Araplarla Yahudiler arasında değil, İsrail yurttaşı Yahudiler ile İsrail yurttaşlığına sahip olmayan Yahudiler arasında kardeşlik olduğu çıkarımı yapılabilir. İsrail yurttaşlığı cumhuriyetçi ilkesi soyutlanır ise, Aşkenazileri İsrail'in aydınlık yüzü, Mizrahileri İsrail'in karanlık yüzü saymak mümkün olur. Yurttaş hiyerarşisinde, en ayrıcalıklı olanlar Aşkenazileri olarak kendini gösterir. Peled'in amacı imtiyazsız ancak farklılıklarını koruyan bireylerden müteşekkil çoğulcu bir toplumun gerekliliğini ortaya çıkarmak ve toplumda hiçbir bireyin veya grubun bir diğeri üzerinde tahakküm kurmadığı yeni bir yaşamın inşa edilmesinin mümkün olduğunu göstermektir. Bu amacına yönelik, Peled;

⁷⁹ Yoav Peled, "The Evolution of Israeli Citizenship: An Overview, *Citizenship Studies*, sayı: 12/3, 2008, s. 336.

⁸⁰ Thomas H. Marshall, "Citizenship...", 1973, s. 65-122.

⁸¹ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 434.

cumhuriyetçi ilkeyle etnik-milliyetçi ilke sentezinden olumsuz anlam yüklediği etno-cumhuriyetçilik tanımını çıkartır.⁸²

Dil, din, tarih birliğini öne çıkartan etnik-milliyetçi ilkeyle, otoriter-kamuculuk ve sekülerizm olmak üzere iki öğeyi öne çıkartan cumhuriyetçi ilkenin sentezi olarak etno-cumhuriyetçilik, içeride ve dışarıda bırakma bakımından uyumlu olmayan iki ilkenin bir araya getirilmesinin ifadesi bir kavramdır. 1967 Savaşı'yla İsrail'in elde ettiği topraklarda yaşayan, İsrail yurttaşı olmayan Araplar, İsrail yurttaşı Yahudiler ile Yahudileri koruyan İsrail ordusu mensupları arasındaki karışık ilişkiyi ve anti-siyonist dinci Museviler ile Aşkenaziler, Aşkenaziler ile Mizrahiler arasındaki ilişkilerle, 1991 sonrası Rusya'dan göçen Yahudilerle İsrail doğumlu Yahudiler arasındaki ilişkileri çözümüleme kabiliyeti yüksek kuramsal araç olarak Peled tarafından kavramsallaştırılan etno-cumhuriyetçilik, İsrail'in uzun yıllar boyunca izlediği yurttaşlık politikasının adıdır.⁸³

Etno-cumhuriyetçilik ile Mamlakhtiyut arasında özdeşlik ilişkisi olduğunu kabul eden Peled'e göre, çoğunluktaki etnik grubun varlığı ve bu grupta yer alan ayrıcalıklı daha dar grubun çıkarlarına hizmet eden mevzuatın uygulanması, devlet örgütlenmesinin ayrıcalıklı grubun çıkarlarını artırmaya hizmet edecek biçimde kurgulanması, siyonizmin gerçekleştirilmesine kendini adayan nesillerin yetiştirilmesi, siyonist olmanın erdemli olmakla eşdeğer sayılması, bir Yahudi'nin diğer Yahudi'den kendini sorumlu sayması, devletin varlığı ve korunmasının bireysel çıkarların çok üstünde tutulması, kamusal alanın hâkim etnik gruba ait değerlerle sembolleştirilerek düzenlenmesi, etno-cumhuriyetçi yurttaşlık politikasına dair verilebilecek örneklerdendir.⁸⁴ Kamucu iktisat siyasasının öne çıkartıldığı etno-cumhuriyetçiliğin sosyalizmle ve sol cumhuriyetçilikle eşleştirilemeyeceğini belirten Peled'e göre işçi siyonizmi cumhuriyetçiliği sağcılıktır.⁸⁵ Zira Peled, Mamlakhtiyut

⁸² Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 435.

⁸³ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 434.

⁸⁴ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 435.

⁸⁵ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 435.

politikalarında, devletin korunmasının yüceltildiğine dikkat çeker. İşçi çıkarları yerine yerleşimci-sömürgeciliği öne alması bakımından, işçi siyonizminin sağcı hareket olduğunu öne süren Peled, etno-cumhuriyetçiliğin Filistinli Araplara sefalet getirdiğini düşünür.⁸⁶ Peled'e göre, Arapların bir kısmı İsrail'in kuruluşuyla kendilerini topraklarında azınlık olarak bulurken, bir kısmı mülteci statüsünde bulmuşlardır. İşçi siyonizminin eşitlik anlayışının, değil Araplarla Yahudiler arasında eşitlik tesis etmek, Aşkenaziler ve diğer Yahudiler arasında dahi eşitlik tesis etmediğini vurgulayan Peled, etno-cumhuriyetçiliğin refahta ortaklık düsturunun refahtan alınacak payları hiyerarşik olarak paylaşmak anlamına geldiğini belirtir.⁸⁷ Etno-cumhuriyetçi politikalar siyasi, iktisadi ve toplumsal yaşamda hiyerarşi meydana getirmiştir. En imtiyazlılar Aşkenaziler olmuş, Aşkenazilerin altında Mizrahiler, Mizrahilerin altında Etiyopyalı Yahudiler (Beta Israel), Etiyopyalı Yahudilerin altında İsrail yurttaşı Araplar ve İsrail yurttaşı Arapların altında yurttaşlığa sahip olmayan Güneydoğu Asya'dan ve Afrika'dan İsrail'e çalışmaya giden göçmen işçiler biçiminde katmanlaşma meydana gelmiş, her katman içindeki birey ve/veya yurttaş devletle olan ilişkisini ait olduğu katmana dair devletin izlediği pozitif veya negatif ayrımcılık politikasına göre yürütmek durumunda kalmıştır.

Etno-cumhuriyetçiliğin; Batılı, modern, seküler ve kültürlü olmayı erdemlilik ölçüsü olarak sunduğu iddiasındaki Peled; bilimde ve sanatta gelişmişlikle Batı arasında kurulan ilişkinin etno-cumhuriyetçi vurgulardan en önemlisi olduğu görüşündedir. İddiasına delil olarak, SSCB'nin çözülmesi sonrasında Rusya'dan göç eden Yahudilerin Aşkenazilerle bütünleşmesinin Arap coğrafyasından gelen Yahudilerin bütünleşmesi gibi zor olmadığını göstermekte, destekçisi azalan etno-cumhuriyetçiliğin bazı politikadaki kalıntılarına rastlanmaya devam ettiğini söylemektedir. İsrail gündelik yaşamından fark edilebileceği üzere, Aşkenazi olmayan Yahudilere yönelik ayrımcılık bitmiş değildir. Etiyopya'dan göç

⁸⁶ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 435.

⁸⁷ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 437.

eden siyah derili Yahudilerin Yahudi olup olmadığına ilişkin tartışmanın yapılmasını etno-cumhuriyetçi toplum mühendisliğinin izi olarak görmek mümkündür. Bu noktada, İsrail’de kan merkezlerine siyah Yahudi kan bağışının kabul edilmediği, edilenlerin hastalıklı olması gibi sağlık gerekçesine dayanarak kullanıma sunulmadığı ve kan isteklilerinin siyah Yahudi kanı istemedikleri türünden İsrail basınındaki üçüncü sayfa haberlerin hatırlanması isabetli olur. Bu örnek, kandaşlık ve yurttaşlık geriliminden öte, kandaşlık kümesi içindeki hiyerarşiye işaret etmesi bakımından önemlidir.

Peled, etno-cumhuriyetçi politikalarda güvenlikçiliğin önemli olduğunu vurgulamaktadır.⁸⁸ Peled, askerlik ödevini yerine getirmekle sosyal güvenlik sisteminden faydalanmak arasında doğrudan ilişkinin olmasını, etno-cumhuriyetçi politikaların varlığını koruduğu biçiminde açıklamaktadır. Dinci Museviler hariç, her Yahudi yurttaşın kadın veya erkek asker olması zorunluluğu olması ve yurt savunması için her zaman tetikte beklemesi gerekliliği algısının mevcudiyetini etno-cumhuriyetçiliğin kalıntısı olarak gören Peled, İsrail ordusunun toplumun en itibarlı kurumlarının başında sayılmasını etno-cumhuriyetçilikten kalan militarist ruh göstergesi olarak yorumlamaktadır. Eğitim ve öğretimin tek merkezden örgütlenmesi ve üniversite öncesi eğitim ve öğretimde kullanılan ders kitaplarının devlet tarafından incelemeye tabi tutulması ve bu kitaplarda İsrail’in etrafı düşmanlarla çevrili, her an yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bir ülke olduğu bilincini yerleştirmeye dönük üslubun korunmasını, İsrail yurttaşlığı liberal ilkesiyle bağdaşmaz bulan Peled, İsrail bürokrasisinde merkeziyetçiliğin devam etmesini vesayetçilik olarak saymakta ve vesayetçiliği demokratikleşmeyle çelişik görmektedir. Peled, İsrail’in demokratikleşmemesi nedeninin etno-cumhuriyetçi uygulama kalıntıları olduğu fikrindedir. Etno-cumhuriyetçilikte devlet algısının çerçeve değil, bir ruh ve bir bilinç olduğuna işaret eden Peled, bireyin bütünü parçası olmakla kendini değerli ve önemli saydığını, neo-liberal iktisat politikaları ile bunun değişmeye başladığını düşünmektedir. Etno-cumhuriyetçiliğin demokrasi

⁸⁸ Yoav Peled, “Ethnic Democracy...”, 1992, s. 436.

yaklaşımının biçimsel olduğu görüşündeki Peled, çok kültürlülüğü dışlayan, türdeş bir kültür dayatmasında bulunan, Yahudi'nin kendini devletle özdeş gördüğü bilinci besleyen etno-cumhuriyetçiliği İsrail'in belirlenmiş sınırlara sahip olamamasından, Filistin sorununun çözülmemesine, İsrail siyasi, iktisadi ve toplumsal sisteminde görülen neredeyse tüm sorunların yaratıcısı olduğunu iddia etmektedir.⁸⁹

Peled neo-liberal iktisat politikaların uygulanmasından kaynaklı yoksullaşmanın arttığını göz önünde bulundurmamakla birlikte, devletin yurttaşlarla ayrı ilkelere dayalı ilişki kurmasını bozucu sonuçlar yaratması bakımından neo-liberal iktisat politikalarının önceden kestirilemeyen sonuçlarını görmeyi önemser. Yoksullaşan Mizrahiler ile Arapların ortak çıkarları olduğunu görmelerini önemli bir olasılık olarak dışlamayan Peled, siyonizmsizleşme sürecini İsrail toplumunun 4/5'ini oluşturan Yahudiler ile 1/5'ini oluşturan Araplar ve hatta Dürzilerin ve Bedevilerin bir arada barış içinde yaşayacakları bir geleceği hazırlaması bakımından değerli bulur. Peled'e göre, 1977 genel seçimlerinde İşçi Partisi'nin İsrail kurulduğundan itibaren ilk defa başarısız olması ve iktidarı Likud Partisi'ne bırakmasıyla yara alan etno-cumhuriyetçilik, 1984-1988 dönemi İşçi Partisi-Likud Partisi milli mutabakat hükümetinin devletçiliği tasfiye etmesiyle irtifa kaybetmişse de, devlet politikalarından silinmemiştir. Kibbutzların bulunduğu arazilerin büyük alışveriş merkezlerine tahsis edilmesini etno-cumhuriyetçi politikaların iflasının somut örneği olarak gösteren Peled, 21. yüzyıldan umutludur. İsrail Yüksek Mahkemesi'ni İsrail yurttaşlığı liberal ilkesinin garantörü kabul eden, 1984 ve 1988 İsrail genel seçimlerini etno-cumhuriyetçilik politikalarını anlamının laboratuvarı olarak gören Peled, etno-cumhuriyetçi politikaların irtifa kaybetmesiyle etnik-dinsel milliyetçi politikaların güçlenmesini kaygıyla izlemekle birlikte, çoğullaşmanın, yavaş gerçekleşse de durdurulamayacağı kanısındadır. Bu bağlamda, 1984 ve 1988 seçimlerine dair Peled'in yaklaşımını açıklamak isabetli olur.

⁸⁹ Yoav Peled, "Restoring Ethnic Democracy: The Or Commission and Palestinian Citizenship in Israel", *Citizenship Studies*, sayı: 9/1, 2005, s. 92.

1984 seçimlerinde, İsrail yurttaşı Arap ve Yahudi milletvekili adaylar, Peled'in babasının başını çektiği Barış İlericileri Listesi'nde bir araya gelmişlerdir.⁹⁰ Liste İsrail Merkezi Seçim Komisyonu'na sunulmuştur. Barış İlericileri, İsrail'i meşru devlet saymakla birlikte, İsrail'in 1967'de ele geçirdiği topraklarda işgalci olduğunu savunmuşlardır. Knesset'te yer almaları halinde, İsraili Arap yurttaşlara yönelik olduğunu iddia ettikleri ayrımcılık içeren yasaların yürürlükten kaldırılacağını vaat etmişlerdir. 1984 seçimlerini ilginç kılan Barış İlericileri olduğu kadar Yahudi ırkçı-milliyetçiliğini açıkça savunan parti olarak Kach'ın seçimlerde aday göstermesidir. Kach, İsrail yurttaşlığına sahip veya değil tüm Arapların Filistin coğrafyasının dışına sürülmesi vaadinde bulunmuştur. İki listeyi inceleyen İsrail Merkezi Seçim Komisyonu, hem Barış İlericileri Listesi'ni hem de Kach'ın listesini reddetmiştir. İlk listeyi İsrail'in varlığını tartışmalı kıldığı, ikincisini Kach'ın İsrail Bağımsızlık Bildirgesi'ndeki değerlere sahip çıkmadığı kanaatinin oluşması nedeniyle reddeden İsrail Merkezi Seçim Komisyonu, Peled'e göre, iki aşırı uç saydığı eğilimi seçim yarışının dışında bırakmıştır.⁹¹ İki grup, kararı mahkemeye taşımıştır. İsrail Yüksek Mahkemesi ikisinin listesinin seçime katılmaya hakkı olduğunu, İsrail Merkezi Seçim Komisyonu'nun listeleri içerik bakımından incelemesinin İsrail Temel Yasası'nda değişikliklerle mümkün olacağını ilan etmiştir. Zira 1985'de İsrail Meclisi, Mahkeme'nin önerdiği yasa değişikliğini yapmıştır.⁹² İsrail Devleti'nin varlığını ve Yahudilerin devleti olduğunu inkar eden ve İsrail Devleti'nin demokratik karakterini hiç sayan ve ırkçılık yapan adayların İsrail seçimlerinde aday olamayacakları hüküm altına alınmıştır. Peled, 1985 değişikliğini, İsrail'in hem bir Yahudi devleti hem de demokratik devlet olma özelliğini birlikte korumayı esas alması bakımından yanlış bulmakta ve bu değişikliği etno-cumhuriyetçi bir karar saymaktadır.⁹³ Çünkü

⁹⁰ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 437.

⁹¹ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 438.

⁹² Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 337.

⁹³ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 438.

Peled'e göre, İsrail, Yahudi devleti olmak ve demokratik bir devlet olmak arasında seçim yapmalıdır.⁹⁴

1988'de Barış İlericileri ve Kach, listelerini İsrail Merkezi Seçim Komisyonu'na yeniden sunmuştur. Komisyon iki listeyi de reddetmiştir. Konu İsrail Yüksek Mahkemesi'ne taşınmış, Barış İlericileri Listesi'nin seçimlere girmesi, Kach'ın ise ırkçılık yaptığı için seçim yarışını dışında tutulması hükmolunmuştur. Mahkeme'nin kararını Peled, etno-cumhuriyetçi politikaların irtifa kaybetmesi olarak değerlendirmektedir.⁹⁵ Mizrahileri temsil eden Shas Partisi'nin 2000'lerden itibaren yükselişini İsrail demokrasisi için bir tehdit olarak gören Peled,⁹⁶ İkinci İntifada'ya (2000) katılan İsrail yurttaşı Arapların ölüm ve yaralanma ile karşı karşıya kalmaları üzerine ölüm ve yaralamadan sorumlu olanları araştırmak için Knesset'te araştırma komisyonunun kurulmasını önemli bulur.⁹⁷ Öte yandan, Peled'e göre, İsrail toplumu içindeki Arap-Yahudi kutuplaşması Arap milliyetçiliği ile Yahudi milliyetçiliğinin bir diğerini ötekileştirmesi nedeniyle yakın zamanda son bulacak gözükmemektedir.⁹⁸ Bu bağlamda, Peled, her ne kadar 1992'de İsrail Temel Yasası'nın "*İnsan Onuru ve Özgürlük*" ile "*Çalışma Özgürlüğü*" yasalarını güvence altına almasını eşit yurttaşlık anlayışı çerçevesinde kazanım saymaktaysa da,⁹⁹ İsrail toplumunda Arapların yanı sıra Dürzilerin ve Bedevilerin de negatif ayrımcılığa maruz kaldığı düşüncesindedir.¹⁰⁰ Navot ile yazdığı makalede özel mülkiyet hakkının korunması ile bireysel özerklik ilişkisini vurgulayan Peled¹⁰¹, İsrail yurttaşı Arapların özel mülkiyet hak ihlallerine dair İsrail Yüksek Mahkemesi'ne yaptığı başvuruları, Mahkeme'nin bazı hallerde özel mülkiyet hakkının korunması

⁹⁴ Doron Navot & Yoav Peled, "Towards a Constitutional Counter-Revolution in Israel", *Constellations*, sayı: 16/3, 2009, s. 442.

⁹⁵ Yoav Peled, "Profits..", 2004, s. 52.

⁹⁶ Yoav Peled, "Towards...", 1998, s. 714.

⁹⁷ Yoav Peled, "Restoring..", 2005, s. 95.

⁹⁸ Yoav Peled, "The Evolution..", 2008, s. 342.

⁹⁹ Yoav Peled, "Profits..", 2004, s. 52.

¹⁰⁰ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 344.

¹⁰¹ Doron Navot & Yoav Peled, "Towards...", 2009, s. 435.

hilafına kararlarla sonuçlandırmasını etno-cumhuriyetçiliğin zayıfladığı ancak silinmediği biçiminde yorumlamaktadır.¹⁰²

İlginç olan, Etiyopya ve Latin Amerika'dan İsrail'e göç etmiş Yahudilerin kendi eğlence mekanlarını açmalarını, Akdeniz Yahudi mutfağı ve Orta Asya Yahudileri mutfağı türünden dünyanın farklı coğrafyalarından Yahudilerin farklı yaşam biçimlerini İsrail'e taşımalarını Peled'in özgürleşme sayması, etno-cumhuriyetçiliğin zayıflaması göstergesi olarak yorumlamasıdır. 2011 yazında Tel Aviv'de gerçekleştirilen çadır eylemlerini, İsrail siyasetinde güvenlikçi politikaların son bulması, refah içinde yaşama kaygılarının öne çıkması bakımından alkışlayan Peled, Musevi dinince yasak yiyeceklerden örneğin domuz etinin satışındaki sınırlamaların kaldırılmasından, evlenme ve boşanma halinde dini yasa dışında medeni yasadaki faydalanma seçeneğinin doğmasına, işyerleri ve alışveriş merkezlerinin Musevi dinince kutsal sayılan cumartesi açık olmaya başlamasından Musevi kutsal kitabı okuma kurslarının devlet tarafından desteklenmesine itirazların yükselmesine, İsrail toplumunun geleceğine dair iyimser olmak için çok neden sıralamakta, etno-cumhuriyetçiliğin silineceğine dair ümit taşımaktadır.¹⁰³ İsrail'e yönelik terörün denetimi gerekçesiyle 2003'de geçici yürürlüğe konulan Arap ailelerin birleşmelerinin engellenmesi türünden mevzuat düzenlemelerinin kalıcı hale gelmesini kaygılandırıcı bulan Peled,¹⁰⁴ etnik-dinsel milliyetçiliğin güçlenmeye başlamasını, etno-cumhuriyetçiliğin tasfiyesinin beklenmeyen sonucu saymaktadır.¹⁰⁵

Son tahlilde, Peled, İsrail kurulduğunda, İsrail'in kurucu babalarının önünde, sosyalist devlet, liberal demokratik devlet, etnik cumhuriyet ve dinci (Musevici-Halakhic) bir devlet olmak üzere dört seçeneğin olduğunu ve kurucu babaların etnik cumhuriyeti seçtiklerini ancak dönemin uluslararası sisteminde meşruiyet kazanmak için İsrail'in kendini liberal demokratik bir

¹⁰² Doron Navot & Yoav Peled, "Towards...", 2009, s. 442.

¹⁰³ Yoav Peled, "Civil Society in Israel", *Palestine-Israel Journal*, sayı: 12/1, 2005, s. 23.

¹⁰⁴ Yoav Peled, "Towards...", 2007, s. 99.

¹⁰⁵ Yoav Peled, "Towards...", 2007, s. 98.

devlet olarak sunduğunu ve buna somut delil kazandırmak için BM tarafından tanınan İsrail sınırları içinde kalmış olan Filistinli Araplara yurttaşlık verildiğini belirtmekte;¹⁰⁶ İsrail yurttaşlığının liberal ilke, etnik-milliyetçi ilke ve cumhuriyetçi ilke olmak üzere katmanlı, hiyerarşik yapısının olmasını tarihsel koşulların gerekliliğiyle anlamlandırmakta, Yahudilere yurt sağlamak pahasına kendi topraklarında azınlıklaşan, mültecileşen Arapların maruz kalmış olduğu kötülüğün müsebbibi olarak etno-cumhuriyetçiliği göstermektedir.

2. ETNO-CUMHURİYETÇİLİĞİN PELED GÖZÜNDEN TARİHSEL SOSYOLOJİSİ

Peled'e göre, İsrail'in kuruluşundan itibaren birbiri ile çelişen iki zorunluluk İsrail yurttaşlığının evriminde etkili olmuştur. Bunlardan birincisi, sömürgeci-yerleşimciliğin dışlayıcı zorunluluğu ve ulus inşası, ikincisi ise demokratik devlet oluşumunun evrensel zorunluluğudur.¹⁰⁷

Yishuv'un etno-cumhuriyetçi bir topluluk olduğunu belirten Peled, Yishuv'un ortak iyilik amacının, siyonizmin gerçekleştirilmesi olduğunu savunur.¹⁰⁸ Siyonist yerleşimcilerin Filistin'e göç ettiklerinde taşıdıkları öncülük ruhunun (Chalutziyut) dayandığı iki gerekçeden birinin Yahudilerin Filistin'de sahip olduklarını düşündükleri tarihi haklar ve diğerinin dünyadaki Yahudilerin tamamını kurtarmak için Yahudilere güvenli yurt sağlamak olduğunu söyleyen Peled'e göre, Yishuv üyesi olma erdeminin gereklilikleri fiziksel emek sarf etmek, tarımsal yerleşimcilik, askeri savunmadır.¹⁰⁹ Peled, etno-cumhuriyetçi bir topluluk olarak Yishuv'un üyesi olmanın Filistinli Arapları dışlamak ve Yahudi yerleşimciler içinde Aşkenazilerin öncü ruhunun yüksekliğini kabul etmek demek olduğunu söyler. 1948'de İsrail'in kurulmasıyla, Yishuv

¹⁰⁶ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 337.

¹⁰⁷ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 335.

¹⁰⁸ Yoav Peled, "The Viability...", 2011, s. 93.

¹⁰⁹ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 335.

üyeliğinin İsrail yurttaşlığına dönüştürüldüğünü belirten Peled, Yishuv ile devletleşme sonrasındaki Mamlakhtiyut arasında süreklilik görmektedir.¹¹⁰ Yishuv üyeliğinin kutsallaştırılmış ahlaki değerlerinin Mamlakhtiyut'a aktarıldığını düşünen Peled, devletli döneme geçişle, kısmi çıkarın yerine genel çıkarın, yarı-gönüllülüğün yerine bağlayıcı ödevin geçtiğini, Yahudi ulusunun egemenliğinin yabancı egemenliğiyle yer değiştirdiğini belirtmekte;¹¹¹ 1882-1948 sürecini, etno-cumhuriyetçi topluluğun etno-cumhuriyetçi ulusa yerini bırakması olarak okumaktadır. Peled'e göre, etno-cumhuriyetçi ulus üyeleri, siyonizme katkı sundukları oranda siyasi, iktisadi, toplumsal yaşamda değerli sayılma hakkını haiz olmuşlardır.¹¹²

İsrail toplumundaki tabakalaşmanın tarihini 1882 yılından başlatan Peled'e göre, Birinci Aliya (1882-1903) döneminde, Yahudi yerleşimciler Filistinli Arapları işgücünde kullanmışlardır. Araplara yönelik dışlayıcılığın İkinci Aliya'da (1904-1914) başladığını belirten Peled, Avrupa'dan gelen Yahudi yerleşimcilerin tarımda çalışma tecrübelerinin olmaması nedeniyle, Filistin'de Yahudi çiftçilerin Avrupalı Yahudiler yerine Arapların işgücünden istifade etmelerinin İkinci Aliya döneminde değiştiği görüşündedir.¹¹³ Peled'e göre, İkinci Aliya döneminde yeni yerleşimcilik stratejisi uygulamaya konulmuştur¹¹⁴. Bunun, Yahudi öncü ruhu olarak nitelendirilebileceğini düşünen Peled, bir kurucu mit olarak Chalutziyut'un Yishuv'da medeni din işlevi gördüğü kanaatinde-dir.¹¹⁵ Birinci Aliya döneminde plantasyon sömürgeciliğinin denendiğini, bunun başarısız olması nedeniyle, İkinci Aliya'da Avrupa sömürgeciliğinin geç kalmış biçimi olarak türdeş yerleşimciliğin tercih edildiğini düşünen Peled, işçi siyonist hareketinin rehberliğindeki bu yerleşimcilik stratejisinin Araplardan ayrı Yahudi iktisadi alanı yaratmayı amaçladığını belirtmektedir. Türdeş yerleşimciliğin üretim faktörlerinde

¹¹⁰ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 434.

¹¹¹ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 336.

¹¹² Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 435.

¹¹³ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 336.

¹¹⁴ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 434.

¹¹⁵ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 336.

Yahudi etnik kimliğinin belirleyiciliğini esas almaya dayandığını savunan Peled; türdeş yerleşimciliği, işgücü olarak Yahudilerden istifade edilmesi, sermayenin Yahudilere aidiyetinin korunması, arazilerin Yahudilere ait kılınması, girişimciliğin korporatist kurumlarla ifası olarak tanımlamaktadır. Kibbutzların, Moshavların, Histadrut'un (1920'de kurulan işçi sendikası), Histadrut'a bağlı tarım, sanayi, inşaat, ulaşım ve finans kuruluşlarının siyonizmin gerçekleştirilmesi bakımından hem işlevsel hem sembolik değere sahip olmasını etno-cumhuriyetçilik ile açıklayan Peled, Histadrut'un Yahudi işçiler için sosyal güvenlik örgütü olmaktan öte manevi anlam taşıdığının, Histadrut'un etno-cumhuriyetçi topluluğun devletsiz ve devletli dönemdeki iktisadi faaliyetlerini düzenleyen asli kurum olduğunun altını çizmektedir.¹¹⁶ Histadrut'un işçi siyonizminin sadece iktisadi alandaki hegemonyasının değil, siyasi ve toplumsal alandaki hegemonyasının sembolü olduğuna işaret eden Peled;¹¹⁷ Aşkenazilerin, iktisadi ve toplumsal yaşamdaki merkezdeki konumlarını, işçi siyonist hareketindeki ve Histadrut'taki hegemonyaları ile ilişkili değerlendirmektedir.¹¹⁸

Dünya Siyonist Örgütü'nün (WZO) bir organı olarak Yahudi Ulusal Fonu'nun (JNF) yerleşimci-sömürgecilik hareketinin başarıya ulaşmasında etkisini vurgulayan Peled, İsrail'in kurucu babalarının Aşkenaziler olarak İsrail resmi tarihinde kabul edilmesini ve buna bağlı olarak Aşkenaziler dışındaki Yahudi toplulukların devlet inşa sürecine katkılarının inkarını yanlış bulmaktadır. Peled, Birleşik Krallık hâkimiyeti devam ederken Kibbutzların ve Moshavların güvenliğini sağlayan, Filistin'in Yahudi toprağı haline getirilmesi için mücadele eden düzensiz askeri birliklerde (Hagana) Aşkenaziler dışındaki Yahudilerin olduğuna işaret etmekte, İsrail resmi tarihçiliğinin Aşkenazi bakışının ürünü olduğunu öne sürmektedir. Aşkenazilerden önce Filistin'de yaşayan Yahudiler ve Aşkenazilerle aynı zamanda Filistin topraklarına göçen

¹¹⁶ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 337.

¹¹⁷ Yoav Peled, "Civil Society...", 2005, s. 21.

¹¹⁸ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 337.

Yemenli Yahudilerin İsrail'in kuruluşuna katkılarını ortaya çıkarması bakımından yeni tarihçi ekolü araştırmalarına itibar eden Peled; Aşkenazilerin, Dünya Siyonist Örgütü'ndeki hâkim konumlarını Filistin'in Yahudileştirilmesinde öncü ruha sahip tek grup olarak kabul edilmeye ve devlet inşası sonrasındaki süreçte ayrıcalıklı konumlarını sürdürmeye tahvil etmek suretiyle, İsrail'in gerçek sahipleri olarak kendilerini sunmalarını eleştirmektedir.¹¹⁹ İdealist işçi ve doğal işçi biçiminde Yishuv dönemi Aşkenazi ayrımını reddetmekte, Aşkenazilerin İsrail'in aydınlanmış aklı olarak kendilerini sunmalarına karşı çıkmakta, Aşkenazilerin bu yaklaşımının kaynağını etno-cumhuriyetçilikle açıklamaktadır.¹²⁰

1948-1949 Arap-İsrail Savaşı sonrasında Filistin'e göçen Asya ve Kuzey Afrika Yahudilerinin geldikleri coğrafyanın Aşkenaziler tarafından ıllkelliğın beslendiğı coğrafya olarak sunulmasının yanlış olduğunu savunan Peled, Mizrahilerin Doğulu oldukları için Aşkenaziler tarafından aşağılanmalarının, Aşkenazi hegemonyasında yaşamaya mecbur kılınmalarının tarihi bir ayıp olduğunu iddia etmektedir. Peled, Aşkenazilerin kendilerini aydınlanmış ve bilimin rehberliğinde hareket etmeyi bilen Batılılar olarak Mizrahileri aydınlatmaktan sorumlu hissetmelerini, Mizrahileri kendilerine benzetmeyi amaç saymalarını Said'in kullandığı anlamda iç oryantalizm¹²¹ olarak nitelendirmekte, aydınlanmış bir kamu ve aydınlanmış kamuda aydınlanma ışığını elinde tutan aktif yurttaşlar olarak Aşkenazilerin diğer Yahudiler üzerinde kendilerini konumlandırmalarını seçkincilik saymakta ve Doğu Yahudilerinin Batı Yahudilerince kültürel soykırıma uğratıldıklarını düşünmektedir. Kent planlamasından mimariye, çiçeklendirmeden ağaçlandırmaya, Aşkenazilerin İsrail'i Avrupa yapma gayretinin izlerini Tel Aviv'deki binalarda, müzelerde, parklarda ve bahçelerde görme imkânının olduğunu düşünen Peled, opera ve bale gösterimlerinden festivallere Avrupa kültürünü Aşkenazilerin İsrail'de yeniden kurgulamalarının,

¹¹⁹ Yoav Peled, "Towards...", 1998, s. 713.

¹²⁰ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 337.

¹²¹ Edward Said, *Culture and Imperialism*, Random House, New York, 1994.

nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan Mizrahileri ötekileştirdiği görüşündedir. Araplardan ayrıcalıklı olmaları bakımından Mizrahilerin bir müddet ötekileştirilmeye tahammül ettiklerini savunan Peled, Aşkenazilerin izlediği etno-cumhuriyetçi politikaların başarısızlığa uğramasını şaşırtıcı bulmaz.

Etno-cumhuriyetçi politikaların başarısızlığına delili olarak 1977 genel seçimlerini bir kırılma olarak gösteren Peled, Mizrahilerin seçmen oyunun Likud Partisi'ne kaymasıyla, İsrail siyasetinde 1977 yılı sonrasında etno-cumhuriyetçiliğin gerileme sürecine girdiğini savunur. Peled'e göre, aynı dönemde, neo-liberal iktisat politikalarının etkisiyle, Aşkenaziler otoriter-kamucu cumhuriyetçiliği sorgulamaya başlamışlar ve iktisadi hegemonyalarını korumayı, siyasi ve toplumsal hegemonyalarını korumaya yeğlemişlerdir. Aşkenaziler liberalleşmişler, buna bağlı olarak Mamlakhtiyut düşüncesinin erimesi hızlanmıştır.¹²²

Neo-liberal iktisat politikalarının uygulanmasıyla, İsrail iktisadi yaşamında görülmeye başlayan ulus aşırı faaliyetler yürüten şirket yöneticilerinin kimliğine ve yüksek rakamlarla ihracat yapan şirket sahipliğine veya ortaklığına bakıldığında, Aşkenazi kimliğinin görüleceği iddiasında bulunan Peled, işçi siyonizmi liderlerinin, onların çocuklarının devletçilikten faydalandıklarını, neo-liberalleşme sürecinde faydalanma hiyerarşisinin değişmeyerek, işçi siyonizmi liderlerinin torunlarının iktisadi liberalizmden fayda sağladıklarını belirtmektedir. Peled'in tespitine itibar edilirse, İsrail siyasi, iktisadi ve toplumsal yaşamında, Aşkenaziler dışındaki Yahudilerin ancak Aşkenazilerin boşalttığı pozisyonları doldurabildiklerini söylemek mümkündür. Örneğin İsrail yurttaşı Aşkenazi akademisyenlerin İsrail dışında yaşamayı seçmeleri, üniversite kadrolarını boşaltmalarıyla Mizrahiler akademide yer almaya başlamışlardır. İsrail yurttaşı Arapların ise, Mizrahilerden geriye kalan pozisyonları doldurabildiklerini belirtmek gerekir.

Peled, etno-cumhuriyetçilik kavramsallaştırması yaparken, etno-cumhuriyetçiliğin kendi içinde tutarlı bir kavram

¹²² Yoav Peled, "Profits...", 2004, s. 50.

olduğu iddiasında değildir. Şöyle ki, Peled'e göre, etno-cumhuriyetçilik, bir yandan İsrail yurttaşı olan ve olmayan Arapları dışlamakta ve Yahudileri dindar veya seküler tek bir kandaş grup saymakta, aynı zamanda Yahudiler içinde de cumhuriyetçi erdeme sahip olmak bakımından bir hiyerarşi emretmekte, seküler olan ve olmayan arasında ülkenin sahipliği açısından kademelendirme yapmaktadır. Araplarla Yahudiler arasındaki ayrımı ve Yahudilerle Yahudiler arasında ayrımı birleştiren etno-cumhuriyetçilik, dışlayıcı ve içerici özellikleri birlikte göstermektedir. Yurttaş olsun veya olmasın Araplara karşı Mizrahileri Yahudi bütünü içinde hissettiren ancak Aşkenaziler nezdinde Mizrahilerin dışlanmasını sağlayan politikaların müsebbibi olarak Peled tarafından eleştirilen etno-cumhuriyetçilik, Filistin'in Yahudi vatanı kılınmasına hizmet etmekle birlikte, Batı kültüründen nasibini almadığı kabul edilen Mizrahilerin siyonizimin dayattığı modernizm altında ötekileştirilmelerine imkân vermiştir.

Peled, etno-cumhuriyetçi politikaların zemin kaybetmesiyle, çoğulculuğun yaygınlaşmasını ve özel sektörün kamu sektörü karşısında hızlı yükselişini ilişkili değerlendirmektedir. Neo-liberal iktisat politikalarının uygulanması sonrasında sınıfsal çözümleme yapmanın kimlik siyasetini dışlayarak mümkün olmadığına dikkat çeken Peled, tarihin doğrusal çizgi üzerinde aktığı biçimindeki tarihsel yaklaşımla, İsrail siyasetinin sunduğu olasılıkları görmeye imkân olmadığı kanaatindedir. Peled, Shafir ile derlediği "*Yeni İsrail*" kitabının girişinde,¹²³ hiyerarşik-bürokratik kamu iktisadi kuruluşlarının lokomotiflik yaptığı, müdahaleciliğe ve üretim yanlısı kalkınmacılığa dayalı iktisat politikalarının terk edildiğini; yerine yüksek teknoloji ürünleri tasarlayan, üreten, pazarlayan özel sektörün liderliğinde, emek piyasasının kolektif düzenlenmesinin geride bırakılarak tekil sözleşmelere dayalı yeni istihdam biçimlerinin geçtiğini, tüketim yanlısı politikaların kabul edildiğini belirtmektedir. İsrail'de özelleştirme politikalarını ele

¹²³ Gershon Shafir&Yoav Peled, "Introduction: The Socioeconomic Liberalization of Israel", *The New Israel: Peacemaking & Liberalization*, (ed. G. Shafir & Y. Peled), Westview, Boulder, 2000, s. 1-13.

alan makaleyi birlikte yazan Shafir ve Peled, Avrupa modeli refah devleti anlayışının yerini Amerikan modeli liberal devlet anlayışına bıraktığını iddia etmektedir.¹²⁴ Peled; sermaye, emek, piyasa ve devlet ilişkilerinin yeniden tanımlandığını görmeksizin etno-cumhuriyetçi politikaların zemin kaybetmesinin anlamlandırılmayacağı fikrindedir. Gelir dağılımı eşitsizliğinin artan hızla artmasından kaynaklı, siyasetin yeni ittifak seçenekleri sunduğunu düşünmektedir. Barber'ın kullandığı “*McWorld versus Jihad*” ifadesini¹²⁵ Ram gibi¹²⁶ yorumlayan Peled; İsrail örneği üzerinden, küreselleşme ve yerelleşmeyi birbiri içine girmiş ve birbirini tamamlayan süreç olarak görmektedir.¹²⁷ Peled, İsrail yurttaşlığını oluşturan üç ilkedden cumhuriyetçi ilkenin geri plana düşmesiyle, İsrail siyasi yaşamında post-siyonizm ve neo-siyonizm arasında rekabet öngörmektedir.¹²⁸ Peled'in öngörüsünün Ram'ın öngörüsüyle paralel olduğu söylenebilir.¹²⁹ 20. yüzyıl işçi siyonizminin ve liberal siyonizmin 21. yüzyılda post-siyonizme evrilirken, 20. yüzyıl revizyonist siyonizminin 21. yüzyılda neo-siyonizme evrildiğini; post-siyonizmin ve neo-siyonizmin Yeni İsrail hayalinin birbirinin tam zıddı olduğunu Peled düşüncesinden çıkarsamak mümkündür.¹³⁰

¹²⁴ Gershon Shafir & Yoav Peled, “Peace and Profits: The Globalization of Israeli Business and the Peace Process”, (ed. G. Shafir & Y. Peled), Westview, Boulder, 2000, s. 252-256.

¹²⁵ Benjamin R. Barber, *Jihad vs. McWorld: How Globalism and Tribalism are Shaping the World*, Times Book, New York, 1995.

¹²⁶ Uri Ram, “The Promise Land of Business Opportunities: Liberal Post-Zionism in the Glocal Age”, *The New Israel: Peacemaking & Liberalization*, (ed. G. Shafir & Y. Peled), Westview, Boulder, 2000, s. 217-240.

¹²⁷ Yoav Peled, “Profits...”, 2004, s. 57.

¹²⁸ Yoav Peled, “Profits...”, 2004, s. 59.

¹²⁹ Uri Ram, *The Globalization of Israel: McWorld in Tel Aviv, Jihad in Jerusalem*, Routledge, New York, 2007.

¹³⁰ İsrail toplumu bugün iki kutba ayrılmıştır: Post-siyonizm ve neo-siyonizm eksenini. İsrail'de bugün neo-siyonizm güçlüdür. Neo-siyonizm İsrail tarihini Kral/Peygamber Davut'tan (MÖ.1000'i esas alır) başlatırken, post-siyonizm İsrail tarihini David Ben-Gurion'dan (1948'i esas alır) başlatır. Neo-siyonizm Musevilere vaat edildiğine inanılan kutsal topraklarda hakim Büyük İsrail hayal ederek, irredentist politikaları olumlarken; post-siyonizm uluslararası toplumun tanıdığı, meşru siyasal sınırlara sahip İsrail hayal ederek, irredentist politikaları reddeder. Neo-siyonizm kutsal kitabın emrettiği kurallara dayalı bir

Peled, kamu finansmanı ve ayrıcalıklı emek bileşimi olarak nitelendirdiği Mamlakhtiyut iktisat politikalarının yarattığı güvenlikçi ve devletçi İsrail imgesinin artık çözüldüğünü, militarist ruhun özel girişimcilik ruhunun yüceliğine yerini bıraktığını belirtmekte, İsrail sermayesinin küresel sermayeyi İsrail'e çekmek için Filistin sorununun çözümünden yana tavır aldığının altını çizmekte, Aşkenazilerin liberal politikaları desteklediğini ve İsrail yurttaşlığının liberal ilkesinin öne çıkartılması talebinin İsrail sermayesinin talebi olduğuna işaret etmektedir. Bir bakıma Peled, post-siyonizmin erken zaferini ilan etmektedir. İş dünyasının çıkarlarının ne etnik-milliyetçilik ne otoriter-kamucu cumhuriyetçilik ile örtüştüğünü, iş dünyasının seküler ve liberal demokratik Yeni İsrail istediğini öne süren Peled, devletin her yurttaşla eşit ilişki kurduğu Yeni İsrail hayalinin iş dünyasının çıkarları dikkate alındığında imkânsız olmadığını dile getirmeye çalışmaktadır.¹³¹

Mamlakhtiyut iktisat politikalarının otoriterliği beslediğini öne süren Peled, 1977'de Likud'un iktidara gelmesine kadar olan süreçte İsrail'in siyasi, iktisadi ve toplumsal örgütlenmesinde belirleyici olan sadakat ödemelerinin tamamen tasfiye edilmeyişini etno-cumhuriyetçi politika kalıntısı olarak yorumlamaktadır. Shalev'in savunduğu üzere, sadakat ödemeleri meşruiyetini etno-cumhuriyetçi ulusun bütünlük idealinden

devlet örgütlenmesi talep ederken; post-siyonizm seküler, eşit yurttaşlığa dayalı devlet örgütlenmesi talep eder. Neo-siyonizm muhafazakarlığın, post-siyonizm liberalliğin İsrail'in geleceğini belirlemesinden yanadır. Neo-siyonizm dinsel milliyetçiliği yüceltirken, laik milliyetçiliği dinsellik içinde eritirken; post-siyonizm post-milliyetçi duruşu imler. Neo-siyonizm düşük gelirli, düşük öğrenim düzeyine sahip kalabalık nüfusta, özellikle Mizrahilerde karşılık bulurken; post-siyonizm yüksek gelirli, yüksek öğrenim düzeyine sahip Aşkenazilerde karşılık bulur. Aşkenazilerin sayısı Mizrahilere göre az olduğundan, neo-siyonizmin güçlü olması normaldir. Anti-siyonist Ortodoks-Museviler neo-siyonizme, anti-siyonist Araçlar post-siyonizme kendilerini yakın bulurlar. Neo-siyonizm merkez sağdan ultra-sağa uzanan yelpazedeki İsrailileri ve post-siyonizm, merkez soldan ultra-sola uzanan yelpazedeki İsrailileri temsil eder, demek doğru olur.

¹³¹ Yoav Peled, "Profits...",2004, s. 55.

almaktadır.¹³² Sadece Yahudilerin faydalandığı bu ödemelerin Batı Avrupa refah devleti uygulamalarında rastlanmayan sembolik değeri olduğunun altını çizen Peled, yaşayan Holokost mağdurlarına Almanya'nın yaptığı ödemeler gibi yurtsuz Filistinli Araplara ödeme yapmayı düşünmedikçe İsrail'in demokratik devlet sayılamayacağını savunmaktadır. İsrail'e göçen Yahudilere yapılan ödemeleri, Filistinli Arapların varlık mücadelelerini terör olarak nitelendirip terörden zarar gören Yahudilere tazminat olarak yapılan gelir aktarımlarını, İsrail'de askerlik görevini yapanların sosyal güvenlik sisteminden istifade hakkı olmasını, etno-cumhuriyetçi politika örnekleri olarak sunan Peled, kaynakların dağılımında adalet sağlanmadığı müddetçe, İsrail'de özgürlüğün varlığı iddiasında bulunulamayacağını savunmaktadır. Dönüş Yasası (1950), Yurttaşlık Yasası (1952) başta olmak üzere yürürlükteki bazı mevzuatın etno-cumhuriyetçi politikaların kalıntısı olduğunu düşünen Peled, etno-cumhuriyetçiliğin silinmesinin zaman alacağı fikrini taşımaktadır.¹³³

İsrail Devleti'nin toprak politikasının tarihi Filistin topraklarını Arapsızlaştırma üzerine kurulu olduğunu öne süren Peled, Filistinli Arapların Yahudiler tarafından azınlık hale getirildiklerini, Dönüş Yasası'ndan Arapların faydalanamadıklarını, İsrail topraklarının % 93'ü devlet mülkü sayılarak Arapların mülk sahibi olmalarının engellendiğini belirtmektedir.¹³⁴ Peled, İsrail'in yazılı bir anayasasının olmamasının gerekçesini İsrail'in kurucularının pragmatizmi ile açıklamakta, 1980'lerin ortalarından itibaren yargı organının yasama ve yürütme organlarından bağımsız hareket etmeye başladığını belirtmekte, bunu İsrail'deki siyasal rejimin normalleşmesi olarak görmektedir.¹³⁵ 1980'lerin ortasından itibaren İsrail Yüksek Mahkemesi'nin yurttaşlığın liberal ilkesinin öne çıkmasını sağlayan kararlara imza attığına dikkat

¹³² Michael Shalev, *Labor and Political Economy in Israel*, Oxford University Press, Oxford, 1992.

¹³³ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 435.

¹³⁴ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 339.

¹³⁵ Yoav Peled, "Towards...", 2007, s. 99.

çeken Peled, yargı kararlarının liberalleşmeye etkisini inkar etmemekle birlikte, eğilimin Yüksek Mahkeme başkan ve üyelerinin kim olduğuna göre değişebilmesi nedeniyle, yargı organının yasama ve yürütme nezdinde bağımsızlık sergilemesinin tek başına İsrail'i özgür ve demokratik bir ülke kılmadığı görüşündedir.¹³⁶

Peled, İsrail'e göç eden Yahudilere, İsrail Devleti tarafından, barınma yardımı, vergi indirimi, İbranice kurs ücretlerinin karşılanması, toplumla bütünleşmeyi sağlayacak nakit ödemeler türünden gelir aktarımı yapıldığına dikkat çekmekte;¹³⁷ İsrail'in Holokost mağdurlarına Almanya'nın yaptığı ödemelere ek ödeme yapması, Holokost mağdurlarını koruyan ve koruduğunu belgeleyen dünyanın farklı yerlerindeki insanlara nakit ödeme yapmayı sorumluluk sayması, dinci Musevilere (Haredim) bütçede pay ayırması, Musevi din okulu (Yeshiva) öğrencilerine ödemelerde bulunması, Yeshiva için hizmet eden Yahudilere esnek çalışma saatleri ve kısmi zaman çalışıp tam ücret alma türünden kolaylıklar sunması, dinci Musevilerin anti-siyonist olmaları nedeniyle askerlik görevinden muaf olup sosyal güvenlik sisteminden azami oranda faydalanmalarını sağlaması, İsrail ordusunun yüksek teknolojiye sahip olmasına ve bunun az insan kaynağı gerektirmesine rağmen, asker-yurttaş uygulamasından geri adım atmaması, İsrail dışında yaşayan İsrail yurttaşlarını askerlik ödevini yerine getirmemeleri halinde yurttaşlıktan tek maddede düzenleme yaparak çıkarabilmesi, dinci Musevi kadınların askerlik ödevinden muaf tutulmakla birlikte, toplumun çoğunluğunu oluşturan seküler Yahudi kadınların askerlikten muafiyetinin sıkı düzenlemelere tabi tutulması ve fiilen askerlik ödevini yapamayacak kadınların askerlik ödevini kamu kurumunda hizmet vermek suretiyle yerine getirmesini şart koşması, üniversite öncesi okullarla İsrail ordusunun ortak projelerde çalışmalarına ilişkin destek mekanizmaları işletmesi ve bu projelere önemli oranda kaynak aktarımı yapması, çocuk

¹³⁶ Yoav Peled, "Profits...", 2004, s. 56.

¹³⁷ Yoav Peled, "Zionist Realities: Debating Israel-Palestine", *New Left Review*, sayı: 38, 2006, s. 21-36.

sayısının fazlalığıyla orantılı Yahudilere ödemede bulunması, teröre maruz kalmış olan Yahudilerin çocuklarının eğitim masraflarını karşılaması ve refah içinde yaşamalarını temin eden bütçe kalemleri oluşturması gibi Yahudilik ve/veya Musevilik kimliğinin ayrıcalıklı kimlik olduğunu, Yahudi bütünü üyesi olmanın avantaj getirdiğini toplum hafızasına kazıyan uygulamaların, İsrail'in Yahudi devleti olduğunu ortaya koyduğunu belirtmekte; Yahudilerin sadakat ödemelerinden faydalanmaktan vazgeçmeye razı olmamaları halinde, eşit yurttaşlığın tesisinin mümkün olmadığını düşünmektedir.¹³⁸

Peled, etno-cumhuriyetçilik politikalarına dair dönemleştirme yaparken, etno-cumhuriyetçi politikalara ilk muhalefetin Araplardan geldiğini savunmaktadır.¹³⁹ 1965 genel seçimlerine katılmak için Al-Ard (Toprak) hareketinin hazırlamış olduğu “*Sosyalist Liste*” adıyla İsrail Merkezi Seçim Komisyonu’na sunulan listenin, 1965’e kadar İsrail seçimlerinde İşçi Partisi veya İsrail Komünist Partisi’ni destekleyen İsrail yurttaşı Arapların milli cephe oluşturduklarının delili sayılabileceğini öne süren Peled, İsrail Merkezi Seçim Komisyonu’nun listeyi reddetmesini, listeyi oluşturan Al-Ard’ı İsrail Devleti’ni ortadan kaldırma amacıyla ve hukuka aykırı kurulmuş örgüt olmakla itham etmesini İsrail yurttaşlık tarihinin evriminde talihsiz bir olay olarak nitelendirmektedir. Komisyon’un red gerekçesini İsrail Yüksek Mahkemesi’ne taşıyan Al-Ard grubunun başvurusunu değerlendiren dönemin yargıçları, İsrail Merkezi Seçim Komisyonu’nun gücünü aldığı mevzuatta içeriğe ilişkin inceleme yapamayacağını belirtmişlerse de, Komisyon’a sunulan listelerdeki aday yaşlarının doğru veya imzalarının eksik olup olmadığının denetlenmesinin ötesine geçilip ideolojik görüş tespitini yanlış bulmuşlarsa da, Peled’e göre, yargıçlar arasında görüş ayrılıklarının olduğu, muğlak ifadelerle dolu, Sosyalist Liste’nin seçime girmemesini onaylayan kararı Mahkeme ilan etmiştir. Zira Peled 1965’den 1984’e kadar

¹³⁸ Yoav Peled, “The Evolution...”, 2008, s. 339.

¹³⁹ Yoav Peled, “Ethnic Democracy...”, 1992, s. 436.

İsrail siyasi hayatında Arap partisine rastlanmayışını bu karara bağlamaktadır.¹⁴⁰

İsrail yurttaşı Arapların 1965 sonrasında kendilerini Filistin ulusunun parçası görmeye başladıklarını düşünen Peled, 1967 Altı Gün Savaşını İsraili Arapları İsrail Devleti'nden kopartmada bir dönüm noktası saymaktadır.¹⁴¹ Peled'e göre, etno-cumhuriyetçi politikalara muhalefet Araplardan sonra Mizrahilerden gelmiştir. 1967'de ele geçirilen topraklara (Filistin Özerk Yönetimi'ne göre işgal edilmiş topraklar) Mizrahilerin yerleştirilmesi ve Mizrahilerle yurttaş olmayan Arapların bir diğerini öteki sayarak yaşaması her iki tarafta etnik-milliyetçiliği beslemiş; 1973 Savaşı sonrasında ise, iktisadi göstergelerin kötüleşmesi İşçi Partisi hegemonyası sonunu hazırlamış, kamu iktisadi kuruluşların özelleştirileceğini taahhüt eden, Yahudi-Musevi kimliği hassasiyetine sahip Likud Partisi, 1977 genel seçimlerinde Mizrahilerin oyunu almış ve İşçi Partisi başarısız olmuştur.¹⁴² 1985'deki istikrar paketinin üç rakamlı enflasyonu düşürmeyi başardığının altını çizen Peled'e göre, İsrail'in 1990 sonrasında iktisadi göstergelerinin iyileşmesi ve İsrail'de kişi başına düşen gelirin Avrupa Birliği (AB) üyesi Akdeniz ülkelerinden yüksek seviyede seyretmesi, İsrail piyasasının küresel piyasa ile bütünleşmesi, hiyerarşik yurttaşlık yaklaşımının sürdürülemeyeceğinin anlaşılmasına hizmet etmiştir.¹⁴³

Bu bağlamda, Peled'in İsrail'in 1948-1966 dönemini askeri yönetimin mevcudiyeti nedeniyle, Lustick'in tanımladığı anlamda denetim rejimi,¹⁴⁴ 1966-1992 dönemini etnik demokrasi olarak Smooha'nın isimlendirmesiyle anmakla birlikte¹⁴⁵ etnik demokrasinin içeriğini Yiftachel'in kullandığı etnokrasi

¹⁴⁰ Yoav Peled, "Ethnic Democracy...", 1992, s. 437.

¹⁴¹ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 338.

¹⁴² Yoav Peled, "Profits...", 2004, s. 55.

¹⁴³ Yoav Peled, "The Evolution...", 2008, s. 341.

¹⁴⁴ Ian Lustick, "Stability in Deeply Divided Societies: Consociationalism versus Control", *World Politics*, sayı: 31/3, 1979, s. 325-344.

¹⁴⁵ Sammy Smooha, "Ethnic Democracy: Israel as an Archetype", *Israel Studies*, sayı: 2/2, 1997, s. 198-241.

kavramından¹⁴⁶ unsurlar ihtiva etmek üzere kullandığını yani etnik demokrasiyi, Smooha'nın ve Yiftachel'in kavramsallaştırmalarının sentezi olarak anlamlandırmak suretiyle 1966-1992 dönemini etnik demokrasi olarak nitelendirdiğini, 1992-2000 dönemini liberal demokrasiye eğilim dönemi kabul ettiğini, 1992 sonrasında etno-cumhuriyetçi politikaların zayıfladığının anlaşılacak her yurttaşın İsrail Devleti ile eşit ilişkisinin olduğu Yeni İsrail'in inşası hayalinin kurulmaya başladığını ve post-siyonizmin güçlendiğini ancak İkinci İntifada sonrasında neo-siyonizmin güçlendiğini, 2000-2009 döneminde etnik demokrasi ve liberal demokrasi seçenekleri arasında rekabetin yaşandığı, 2009'daki Gazze saldırısı sonrasında etnik demokrasi'nin liberal demokrasiye nazaran İsrail toplumunda destekçi sayısını arttırmasına paralel İsrail demokrasisinde istikrarsızlaşmanın başladığı görüşüne sahip olmakla birlikte, liberal demokrasi'nin zenginleştirilmiş biçimi olarak gördüğü ortaklıkçı demokrasi'nin seçenek olduğuna dair iyimser yaklaşımını koruduğunu ve post-siyonizmle neo-siyonizm rekabetinde İsrail'in post-siyonist devlet olarak yeniden yapılandırılacağına dair oldukça ümitli olduğunu söylemek mümkündür.

Son tahlilde, Peled, Mamlakhtiyut'u yeniden diriltmeye dönük Shapira,¹⁴⁷ Bareli,¹⁴⁸ Kedar¹⁴⁹ gibi araştırmacıların İsrail cumhuriyetçiliği üzerine çalışmalarını dikkate almakla birlikte, yeni cumhuriyetçi tasarımı'nın Mamlakhtiyut'u davet etmemesi, yeni cumhuriyetçiliğin özgürlükçü olması gerektiğini düşünmektedir. İsrail Devleti'nin yurttaşlarıyla ilişkisini liberal-cumhuriyetçi senteze göre kurgulamasından yana olan Peled'in

¹⁴⁶ Oren Yiftachel, "Ethnocracy: The Politics of Judaizing Israel/Palestine", *Constellations*, sayı: 6/3, 1999, s. 364-390.

¹⁴⁷ Anita Shapira, "Ben-Gurion and the Bible: The Forging of an Historical Narrative?", *Middle Eastern Studies*, sayı: 33/4, 1997, s. 645-674.

¹⁴⁸ Avi Bareli, "Mamlakhtiyut, Capitalism and Socialism During the 1950s in Israel", *Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture*, sayı: 26/2, 2007, s. 201-227.

¹⁴⁹ Nir Kedar, "Jewish Republicanism", *Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture*, sayı: 26/2, 2007, s. 179-199.

etno-cumhuriyetçiliğin 20. yüzyılda bırakılmasını hayal ettiği söylenebilir.

SONUÇ

Peled'in 1992'de İsrail siyaset bilimi literatürüne kazandırdığı etno-cumhuriyetçilik kavramı, Filistin'e ilk Yahudi göçünün başladığı 1882'den İsrail'in kurulduğu 1948'e kadar Yishuv'a anlam veren öz olmuş, İsrail'in kurulmasıyla Yishuv üyeliğinin değerleri Mamlakhtiyut'a aktarılmış ve böylece İşçi Partisi'nin 1977'deki genel seçim başarısızlığına kadar belirleyiciliğini korumuştur. Peled'e göre, İsrail yurttaşlığını meydana getiren liberalizm ilkesi, etnik-milliyetçilik ilkesi ve cumhuriyetçilik ilkesi olmak üzere üç ilkeden cumhuriyetçilik ve etnik-milliyetçilik ilkesinin hem diğeri ile rekabeti hem kesişmesi olasılıklarını içinde barındıran bir yurttaşlık politikası olarak etno-cumhuriyetçiliğin sonunu hazırlayan neo-liberal iktisat politikalarının uygulanması olmuştur. Etno-cumhuriyetçilik uzun yıllar siyasi, iktisadi ve toplumsal yaşamda etkisini sürdürmüş, 2000'lerin başından itibaren etkisini kaybetmiş ancak tam olarak silinmemiştir.

Eşitlik ve özgürlük arasında tercih yapmayı reddeden Peled, İsrail yurttaşlığı liberal ilkesinin öne çıkmasını alkışlamakta ve yeni yurttaşlık tanımının yapılmasını elzem görmektedir. Her ne kadar 2000'lerin başında gözlenen İsrail'de etnik-dinsel milliyetçiliğin yükselişini sorun olarak saymaktaysa da, Peled geleceğe dair karamsar değildir. Peled'e göre, insanları disipline etmeye ve farklılıklarını yok saymaya aday hiçbir politikanın 21. yüzyılda varlık şansı yoktur. Bu bakımdan, Peled İsrail yurttaşlığını oluşturan üç ilkeden liberal ilkenin kaptanlığını örtük olarak benimser gözükmemektedir. Öte yandan, Peled klasik liberalizme itibar etmemektedir. Her türlü kimliğe kör birey-devlet ilişkisinin küreselleşme sürecindeki ihtiyaçları karşılayamayacağı görüşündedir. Peled, liberalizmin zenginleştirilmiş biçimi olarak gördüğü çok kültürlülüğün toplumun takdirine bırakılarak değil devlet tarafından resmi

olarak tanındığı model olarak ortaklıkçı demokrasiye yana duruş sergilemektedir. Nitekim Peled'in göçmen devletlerdeki devlet-birey-grup ilişkilerinin İsrail'de benimsenmesini önermesi, ortaklıkçı demokrasiyi desteklenesi bir seçenek saydığına delildir.

Aydınlanmış Batı ve onun temsilcisi Aşkenazi ile karanlıklar içindeki Doğu ve onun temsilcisi Mizrahi biçimindeki ayrımında Aşkenazilerin Mizrahiler üzerinde doğal üstünlük iddiasında olmalarını, İsrail Devleti'ndeki azınlık Arapların ayrımcılığa muhatap kalmalarını, Ortadoğu Arap ülkeleri mülteci kamplarında yaşamaya mahkum edilmiş Filistinli Arapların maruz kaldıkları kötü yaşam koşullarını ve ayrıca özel girişimciliğin benimsenmesi güçlüklerini, kamu girişimciliğine sembolik anlamlar yüklemek gibi tutum ve düşüncelerin dolaşımında olmasını, bürokratik vesayetçi bir davranış manzumesinde ısrarlı devletçi ve otoriter zihniyetin İsrail kamu yönetiminden tamamen silinememesini, farklı cinsel tercihlere sahip insanların dışlanmalarını, militarist ruhun varlığını korumayı sürdürmesini ve bunun gibi siyasi, iktisadi, toplumsal yaşama dair pek çok sorunu etno-cumhuriyetçi politikalar veya politika kalıntılarıyla açıklayan Peled, Mamlakhtiyut'un zayıflamasını olumlu bir gelişme saymaktadır. İsraili Yahudiler arasında bireyselliğin keşfini alkışlamakta ve geleceğe dair iyimser tutumla İsrail siyasetinde barışçıl olasılıkların ortaya çıkacağını öngörmektedir.

KAYNAKÇA

- Azoulay, Ariella & Ophir Adi, "One Hundred Years of Zionism: Fifty Years of a Jewish State", *Tikkun*, sayı: 13/2, 1998, s. 68-71.
- Barber, Benjamin R., *Jihad vs.McWorld: How Globalism and Tribalism are Shaping the World*, Times Book, New York, 1995.
- Bareli, Avi, "Mamlakhtiyut, Capitalism and Socialism During the 1950s in Israel, *Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture*, sayı: 26/2, 2007, s. 201-227.
- Bauböck, Rainer,*Transnational Citizenship:Membership Rights in International Migration*, Edward Elgar, Alershot, 1994.
- Dobson, Andrew, *Citizenship and Environment*, Oxford University Press, New York, 2003.
- Eisenstadt, Shmuel N., *Israeli Society*, Weidenfeld & Nicolson, London, 1968.
- Eisenstadt, Shmuel N., *The Transformation of Israeli Society*, Weidenfeld& Nicolson, London,1985.
- Falk, Richard, "The Making of Global Citizenship", *The Condition of Citizenship*, (ed. B. v. Steenbergen), Sage Publications, London, 1994, s. 127-140.
- Habermas, Jürgen, "Citizenship and National Identity",*The Condition of Citizenship*, (ed. B. v. Steenbergen), Sage Publications, London, 1994, s. 20-35.
- Horowitz, Dan & Lissak, Moshe, *Trouble in Utopia:The Overburdened Polity of Israel*, Suny Press, Albany, 1989.
- Işın, Engin F. & Wood, Patricia K., *Citizenship and Identity*, Sage Publications, London, 1999.
- Jessop, Bob, *The Future of Capitalist State*, Polity Press, New York, 2003.
- Kedar, Nir, "Jewish Republicanism", *Journal of Israeli History: Politics, Society, Culture*, sayı: 26/2, 2007, s. 179-199.

- Khalidi, Rashid, "The Palestinians and 1948: The Underlying Causes of Failure", *The War For Palestine: Rewriting the History of 1948*, (ed. E. Rogan & A. Shlaim), Cambridge University Press, Cambridge, 2001, s. 12-36.
- Kymlicka, Will, *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*, Clarendon Press, Oxford, 1995.
- Laguerre, Michel S., *Diasporic Citizenship: Haitian Americans in Transnational America*, St. Martin's Press, New York, 1998.
- Levy, Yagil, "Social Convertibility and Militarism: Evolution of the Development of Military-Society Relations in Israel in the Early 2000s", *Journal of Political and Military Sociology*, sayı: 31/1, 2003, s. 71-96.
- Liebmann, Charles S. & Yehiya, E. Don, *Civil Religion in Israel: Traditional Judaism and Political Culture in the Jewish State*, University of California State, Berkeley, 1983.
- Lustick, Ian, "Stability in Deeply Divided Societies: Consociationalism versus Control", *World Politics*, sayı: 31/3, 1979, s. 325-344.
- Marshall, Thomas H., "Citizenship and Social Class", *Class, Citizenship and Social Development*, (ed. T. H. Marshall), Greenwood, Westport, 1973, s. 65-122.
- Masalha, Nur, "New History, Post-Zionism and Neo-Colonialism: A Critique of the Israeli New Historians", *Holy Land Studies*, sayı: 10/1, 2011, s. 1-53.
- Morris, Benny, *Birth of Palestinian Refugee Problem: 1947-1948*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.
- Mouffe, Chantal, "Democratic Citizenship and the Political Community", *Dimensions of Radical Democracy*, (ed. Chantal Mouffe), Verso, London, 1992, s. 225-239.
- Mouffe, Chantal, "Liberal Socialism and Pluralism: Which Citizenship?", *Principled Positions: Postmodernism and the Rediscovery of Value*, (ed. J. Squires), Lawrence & Wishart, London, 1993, s. 69-84.

- Navot, Doron & Peled Yoav, "Towards a Constitutional Counter-Revolution in Israel", *Constellations*, sayi:16/3, 2009, s. 429-444.
- Ong, Aihwa, "On the Edge of Empires: Flexible Citizenship among Chinese Diaspora", *Positions*, sayi: 1/ 3, 1993, s. 745-778.
- Pappe, Ilan, *The Making of Arab-Israel Conflict:1947-1951*, I. B. Tauris, London, 1992.
- Peled, Yoav, "Ethnic Exclusionism in the Periphery: The Case of Oriental Jews in Israel's Development Towns", *Ethnic and Racial Studies*, sayi: 3/3, 1990, s. 345-367.
- Peled, Yoav, "Ethnic Democracy and the Legal Construction of Citizenship: Arab Citizens of Jewish State", *American Political Science Review*, sayi: 86/2, 1992, s. 432-443.
- Peled, Yoav, "Towards a Definition of Jewish Nationalism in Israel? The Enigma of Shas", *Ethnic and Racial Studies*, sayi: 21/4, 1998, s. 703-727.
- Peled, Yoav, "Profits or Glory? The Twenty-Eight Elul of Arik Sharon", *New Left Review*, sayi: 29, 2004, s. 47-70.
- Peled, Yoav, "Restoring Ethnic Democracy: The Or Commission and Palestinian Citizenship in Israel", *Citizenship Studies*, sayi: 9/1, 2005, s. 89-105.
- Peled, Yoav, "Civil Society in Israel", *Palestine-Israel Journal*, sayi: 12/1, 2005, s. 20-25.
- Peled, Yoav, "Zionist Realities:Debating Israel-Palestine", *New Left Review*, sayi: 38, 2006, s. 21-36.
- Peled, Yoav, "Towards a Post-Citizenship Society? A Report From the Front", *Citizenship Studies*, sayi: 11/1, 2007, s. 95-104
- Peled, Yoav, "The Evolution of Israeli Citizenship: An Overview", *Citizenship Studies*, sayi:12/3, 2008, s. 335-345.
- Peled, Yoav, "The Viability of Ethnic Democracy: Jewish Citizens in Inter-War Poland and Palestinian Citizens in Israel", *Ethnic and Racial Studies*, sayi: 34/1, 2011, s. 83-102.

- Peled, Yoav, "The Rise and Fall of Liberal Nationalism", *The Contradictions of Israeli Citizenship: Land, Religion, State*, (ed. G. B. Porat & B. S. Turner), Routledge, London, 2011, s. 278-292.
- Peled, Horit Herman & Peled, Yoav, "Post-Post Zionism? Confronting the Death of Two-State Solution", *New Left Review*, sayı: 67, 2011, s. 97-118.
- Peres Shimon, *The New Middle East*, Henry Holt, New York, 1993.
- Pettit, Philippe, *Republicanism: A Theory of Freedom and Government*, Oxford University Press, Oxford, 1997.
- Ram, Uri, "The Promise Land of Business Opportunities: Liberal Post-Zionism in the Glocal Age", *The New Israel: Peacemaking & Liberalization*, (ed. G. Shafir & Y. Peled), Westview, Boulder, 2000, s. 217-240.
- Ram, Uri, *The Globalization of Israel: McWorld in Tel Aviv, Jihad in Jerusalem*, Routledge, New York, 2007.
- Ram, Uri, *Israeli Nationalism: Social Conflicts and the Politics of Knowledge*, Routledge, New York, 2011.
- Said, Edward, *Culture and Imperialism*, Random House, New York, 1994.
- Sassen, Saskia, *Losing Control? Sovereignty in an Age of Globalization*, 1995 Columbia University Leonard Hastings Schoff Memorial Lectures, Columbia University Press, New York, 1996.
- Shafir, Gershon, *Land, Labor and the Origins of the Israeli-Palestine Conflict: 1882-1914*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.
- Shafir, Gershon, "Israeli Society: A Counterview", *Israel Studies*, sayı: 1/2, 1996, s.189-213.
- Shafir, Gershon & Peled, Yoav, "Introduction: The Socioeconomic Liberalization of Israel", *The New Israel: Peacemaking & Liberalization*, (ed. G. Shafir & Y. Peled), Westview, Boulder, 2000, s. 1-13.

- Shafir, Gershon & Peled, Yoav, "Peace and Profits: The Globalization of Israeli Business and the Peace Process", (ed. G. Shafir & Y. Peled), Westview, Boulder, 2000, s. 243-264.
- Shafir, Gershon & Peled, Yoav, *Being Israeli: The Dynamics of Multiple Citizenship*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
- Shalev, Michael, *Labor and Political Economy in Israel*, Oxford University Press, Oxford, 1992.
- Shapira, Anita, "Ben-Gurion and the Bible: The Forging of an Historical Narrative?", *Middle Eastern Studies*, sayı: 33/4, 1997, s. 645-674.
- Shapiro, Yonathan, "Political Sociology in Israel: A Critical Review", *Politics and Society in Israel: Studies in Israel Society*, cilt:3, (ed. E. Krausz), Transaction, New Brunswick, 1985, s. 6-16.
- Smooha, Sammy, "Minority Status in an Ethnic Democracy: The Status of Arab Minority in Israel", *Ethnic and Racial Studies*, sayı: 13/3, 1990, s. 389-413.
- Smooha, Sammy, "Ethnic Democracy: Israel as an Archetype", *Israel Studies*, sayı: 2/2, 1997, s. 198-241.
- Silberstein, Laurence J., *The Postzionism Debate: Knowledge and Power in Israeli Culture*, Routledge, New York, 1999.
- Smith, Rogers M., *Civic Ideals: Conflicting Visions of Citizenship in US History*, Yale University Press, New Haven, 1997.
- Soysal, Yasemin Nuhoğlu, *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*, University of Chicago Press, Chicago, 1994.
- Steenbergen, Bart van, "Towards a Global Ecological Citizen", *The Condition of Citizenship*, (ed. B. v. Steenbergen), Sage Publications, London, 1994, s. 141-152.
- Tilley, Virginia, *The One-State Solution: A Breakthrough for Peace in the Israeli-Palestinian Deadlock*, Manchester University Press, Manchester, 2005.

- Touraine, Alain, "Can We Live Together, Equal and Different?", *European Journal of Social Theory*, sayı: 1/2, 1998, s. 165-178.
- Turner, Bryan S., *Citizenship: Critical Concepts*, Routledge, London, 1994.
- Yiftachel, Oren, "The Concept of Ethnic Democracy and Its Applicability Case of Israel," *Ethnic and Racial Studies*, sayı: 15/1, 1992, s. 125-136.
- Yiftachel, Oren, "Israeli Society and Jewish-Palestinian Reconciliation: Ethnocracy and Its Territorial Contradictions", *Middle East Journal*, sayı: 51/4, 1997, s. 505-519.
- Yiftachel, Oren, "Ethnocracy: The Politics of Judaizing Israel/Palestine", *Constellations*, sayı: 6/3, 1999, s. 364-390.
- Young, Iris Marion, Polity and Group Difference: A Critique of the Ideal of Universal Citizenship", *Ethics*, sayı: 99/2, 1989, s. 250-274.